Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, МУҲАРРАМ, 25-КУН.
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ, АСАД, 18-КУН.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган | 1991 йил 6 август сешанба, 149-сон | НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

ИТТИФОҚ ШАРТНОМАСИ ИМЗОЛАШГА ТАЙЁР

СССР Президенти М. С. Горбачевнинг телевидение орқали сўзлаган нутқи

Ҳурматли ўртоқлар! Менинг сизлар ҳузурингиздаги бугунги нутқим мамлакат турмушидаги муҳим воқеага бағишланган.

Кейинги вақтларда янги Иттифоқ шартномасининг лойиҳаси устида қизғин иш олиб борилганлиги сизларга маълум. Бугун мен республикаларнинг Олий Кенгашлари томонидан вакил қилинган делегацияларнинг раҳбарларига хат юбориб, шартномани шу йил 20 августда имзолай бошлашни таклиф қилдим.

Ўз нуқтаи назарини ҳали белгилаб олиши лозим бўлган республикаларга ҳам хат юборилди. Шартномани биринчи бўлиб Россия Федерацияси, Қозоғистон ва Ўзбекистон делегациялари имзолашлари кўзда тутилмоқда. Сўнгра муайян вақт ўтганидан кейин — шартномани ишлаб чиқиш ва келишиб олишда фаол қатнашган бошқа республикаларнинг вакилларига навбат келади. Бундай тартиб Украина Олий Кенгашига лойиҳани кўриб чиқишни ниҳоясига етказиш имконини беради. Шу вақт ичида Арманистонда референдум бўлиб ўтади. Молдова иттифоқ шартномасига муносабат тўғрисида қарор қабул қилади. Грузия, Латвия, Литва, Эстония халқлари ҳам бу ҳаётий масалада бир тўхтамга кела оладилар.

Шундай қилиб, биз кўп миллатли давлатимизни тенг ҳуқуқли совет суверен республикаларининг демократик федерациясига айлантиришнинг ҳал қилувчи босқичига кираяпмиз. Хўш, янги Иттифоқ шартномасининг тузилиши мамлакат турмуши учун қандай аҳамиятга эга бўлади? Аввало бу — халқнинг 17 мартдаги референдумда изҳор этган хоҳиш-иродаси рўёбга чиқишидир. Шартнома Иттифоқни давомийлик ва янгилаш асосида ўзгартиришни назарда тутади. Иттифоқ давлатчилиги сақланиб қолади, унда мамлакатимиздаги одамларнинг кўп авлодлари, барча халқлар меҳнати мужассамлашган. Шу билан бирга суверен давлатларининг янги, ҳақиқатан ихтиёрий бирлашмаси вужудга келтирилмоқда, ундаги барча халқлар ўз ишларини мустақил бошқарадилар, ўз маданияти, тили, анъаналарини эркин ривожлантирадилар.

Давлатчилигимиз ислоҳотининг маъноси ҳам айни мана шундан иборат. Бир томондан республикаларнинг мустақиллиги пишиқ-пухта кафолатланади, иккинчи томондан эса улар ихтиёрий равишда Иттифоқ идораларига, Иттифоқ қарамоғига топшираётган умумий вазифаларнинг ҳал этилиши ҳам мана шундай пишиқ-пухта таъминланади.

Мана шу масалалар устида, бутун диққат-эътиборни бериб, зўр масъулият билан меҳнат қилишга тўғри келди. Республикаларнинг Олий Кенгашлари ва СССР Олий Кенгаши, ҳукуматлар, жамоат ташкилотлари, илмий ташкилотлар кўп иш қилдилар, фуқароларнинг кўпдан-кўп таклифлари эътиборсиз қолмади. Янги иттифоқ шартномасида янгиланган федерациямизда одамларнинг яшаши ва ишлаши учун нормал шароитни таъминлай оладиган оқилона манфаатлар мувозанати топилди.

Кейинги вақтларда сиз билан биз «қонунлар уруши» турли даражалардаги маъмурларнинг хатти-ҳаракати номувофиқлиги нималигини ўз тажрибамизда, таъбир жоиз бўлса аччиқ тажрибамизда синаб кўрдик. Мана шуларнинг ҳаммаси жамиятнинг турмушига, ўзгартишларнинг суръатларига, бутун қайта қуриш сиёсатига ҳаддан ташқари салбий таъсир қилди. Шартнома тузилгач, мана шундай нонормал ҳолатга олиб келган асосий сабаблар бартараф этилишига аминман. Ҳар ким ўз фаолияти соҳасини аниқ билиши, ўз зиммасига юклатилган вазифаларни бажариши ва халқ олдида жавоб бериши керак. Бу эса қонунийлик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш имконини беради.

Республикалар умумий манфаатларни кўзлаб Иттифоқ идоралари зиммасига давлат мудофааси ва хавфсизлигини таъминлаш каби муҳим вазифаларни юкламоқдалар. Шу мақсадда ягона қуролли кучлар ва хавфсизлик органлари тизимининг яхлитлиги сақланиб қолади, ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларининг фаолияти фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, жиноятчиликка қарши курашиш имконини берадиган тарзда мувофиқлаштирилиши таъминланади.

Кўпгина муҳим масалалар Иттифоқ билан республикаларнинг қарамоғида бўлиб, улар бу масалаларни биргаликда ҳал этади. Шартномада баён этилган қоидалар асосида келишиб олиш воситалари амал қилади.

Шартноманинг кучга киришни иқтисодий тараққиётимиз шароитида ҳам катта-катта ўзгаришлар бўлишини билдиради. Ваколатлар Иттифоқ билан республикалар ўртасида тақсимлаб қўйилиши шартномада мустаҳкамлаб берилиши ягона валюта, молия-кредит тизими, божхона қоидалари, келишиб олинган ижтимоий ҳимоя принциплари билан бирга жўшқин умумиттифоқ бозорини сақлаб қолиш ва ҳар томонлама ривожлантиришни кўзда тутади. Корхоналарга иқтисодий ислоҳот берадиган афзалликлардан фойдаланиш учун кенг имкониятлар очилади.

Мана шундай бозор бўлмаса, бозорнинг асосий субъектлари — корхоналар, меҳнат жамоаларининг имкониятлари чеклаб қўйилса, хўжалик мустақиллигини қандай қилиб амалга ошириш мумкинлигини тасаввур этиш қийин. Эски хўжалик алоқаларининг узилиши меҳнат жамоаларининг ишларига салбий таъсир қилаётганлиги сабабли шундай алоқаларни сақлаб қолиш муҳимдир. Бироқ, шу билан бирга, ҳозирги вазият тақозо этаётган янги алоқаларни йўлга қўйиш ҳам лозим. Умумий иқтисодий макон доирасида республикалар билан минтақалар ўртасида ўзаро алоқа ўрнатиш учун катта майдон бўлади. Биз энди хўжалик алоқаларининг узилиши нималигини, республикалар билан айрим минтақалар ўртасидаги чегараларга қўйилган тўсиқлар нималигини биламиз. Аммо бу иллат ҳали бартараф этилгани йўқ, у ҳали ҳам бор. Шу боисдан ҳам бизга умумий жўшқин бозор керак, барча халқларга, республикаларга, корхоналарга ҳам шундай бозор керак.

Янги Иттифоқ шартномасининг тузилиши халқаро фаолиятимизга ҳам муҳим янгиликлар киритади. Янгиланган федерация Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг ҳуқуқий вориси эканини шартнома тасдиқлаб турибди. Совет Иттифоқи бундан буён ҳам буюк жаҳон давлати бўлиб қолаверади. Унинг халқаро майдонда қўлга киритган мавқеи тўла-тўкис сақланади, бошқа давлатлар олдидаги мажбуриятлари ҳам сақланиб қолаверади, бу нарса биз учунгина эмас, бутун жаҳон ҳамжамияти учун ҳам принципиал аҳамиятга эгадир, жаҳон ҳамжамияти янги халқаро муносабатларни вужудга келтиришга, шу муносабатларни соғлом ривожланиш ўзанига ўтказишга бизнинг мамлакатимиз қўшаётган ҳиссани юксак баҳоламоқда. Умумий ташқи сиёсат доирасида барча республикаларнинг имкониятлари ва аҳамияти янгича намоён бўлади. Шартнома уларнинг ажнабий давлатлар билан дипломатия, консуллик, маданий ва бошқа тарздаги алоқаларини, савдо муносабатларини йўлга қўйиш ҳуқуқини мустаҳкамлайди. Шундай қилиб, жаҳон тажрибасини ўзлаштириш учун, мамлакатни жаҳон иқтисодиётига қўшиш учун янги имкониятлар очилади.

Хуллас, шартнома жамоат ва давлат турмушининг барча соҳаларида яхшилик сари чуқур ўзгартишлар қилиш учун шарт-шароит яратади ва унинг ижобий таъсири яқин вақтлардаёқ намоён бўла бошлашини умид қилса бўлади.

Аҳволни жўн қилиб кўрсатмаслик керак, албатта. Шартнома ҳокимият ва бошқарув идораларини кўп жиҳатдан қайта тузишни кўзда тутади. Янги конституцияни ишлаб чиқиб, қабул этиш, сайлов қонунини янгилаш, сайлов ўтказиш, судлов тизимини қайтадан қуриш талаб қилинади. Мана шу жараён авж ола бошлаган пайтда халқ депутатлари съезди, СССР Олий Кенгаши, ҳукумат, бошқа иттифоқ идоралари фаол ишлайверади.

Шундай қилиб, биз Иттифоқимизни янгилаш босқичига қадам қўймоқдамиз, бу босқич катта афзалликлар бериши мумкин. Аммо у биздан алоҳида масъулият ва уюшқоқликни ҳам талаб қилади. Ҳеч бир иш ўз-ўзидан рўёбга чиқиб қолмайди. Эҳтимолки, давлатимиз тарихида энг чуқур ўзгаришлар рўй бераётгандир. Мана шу ишда жамиятдаги ҳамжиҳатлик ва ўзаро тотувликка кўп нарса боғлиқ бўлади. Одат бўлиб қолган бир тартибдан, бошқасига, янгисига ўтиш ҳамиша қийин бўлади. Иттифоқ билан республикалар ўртасида, сиёсий ва жамоат ҳаракатлари ўртасида, ватанимизни азиз билувчи ҳамма кишилар ўртасида иноқлик зарур. Эндиликда, биз шартномага эга бўлган ва уни яқин вақт ичида республикалар имзолайдиган бир пайтда мухолифликни, ҳеч бир асоссиз сиёсий тоқатсизликни давлатимиз турмушидан мустасно қилмоқ керак. Ҳозирча шундай ҳоллар бор, улар жамиятни беқарорлаштирмоқда, унинг ҳозирги қийин, танг шароитда жипс бўлиб ишлашига имкон бермаяпти.

Биз бутун мамлакатга керакли ислоҳотлар йўлига ўтдик. Янги Иттифоқ шартномаси эса тангликни тезроқ бартараф этишга, турмушни янги изга солиб юборишга ёрдам беради. Бу эса ҳозирги энг муҳим иш десам, фикримга қўшиласизлар, деб ўйлайман.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президентининг Фармони

АҲОЛИГА МОЛЛАР ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ ВА ХИЗМАТ ҚИЛИШНИ КЎПАЙТИРИШ ЮЗАСИДАН КЕЧИКТИРИБ БЎЛМАЙДИГАН ЧОРА-ТАДБИРЛАР ТЎҒРИСИДА

СССР Вазирлар маҳкамаси билан суверен республикалар ҳукуматларининг бозор муносабатларига ўтиш шароитида мамлакат иқтисодиётини тангликдан чиқариб олиш соҳасида биргаликдаги ҳаракат дастурига мувофиқ аҳолига истеъмол моллари ишлаб чиқаришни ва хизмат қилишни кўпайтириш мақсадида қарор қиламан:

1. Республикаларнинг ҳукуматлари, СССР вазирликлари ва идоралари озиқ-овқат, дори-дармон, енгил саноат маҳсулотлари, маданий-маиший ва рўзғор моллари, шу жумладан бинокорлик материаллари ишлаб чиқарадиган ҳамда аҳолига хизмат қиладиган корхоналарнинг бир маромда ишлашини йўлга қўйиш юзасидан кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирларни кўрсинлар. Мазкур корхоналарга материал ресурслари биринчи галда ажратиб берилишини, хўжалик фаоллигини рағбатлантириш кучайтирилишини ва кўплаб талаб қилинадиган моллар ишлаб чиқаришни кўпайтириш учун масъулият оширилишини таъминласинлар.

2. Белгилаб қўйилсинки, корхона ва ташкилотлар 1991—1992 йилларда хўжалик шартномаларини тузиш ва бажариш вақтида ишлаб чиқариш-техника мақсадларига мўлжалланган маҳсулот ишлаб чиқариш учун моддий ресурслар етказиб бериш юзасидан олинган мажбуриятлар бажарилганлиги ёки бажарилмаганлигидан қатъий назар, аҳолига халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш ва хизмат қилиш учун хом ашё, материал ва бутлаш буюмларини биринчи галда ва тўла ҳажмда етказиб беришни таъминлайдилар.

3. Иттифоқ-республика валюта комитети, СССР Иқтисодиёт ва истиқболни аниқлаш вазирлиги, СССР Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги СССР ташқи иқтисодий фаолият банки билан биргаликда бу йил тушадиган валюта маблағлари, шу жумладан олинган қарзлар чет эллардан дон, дори-дармон, шунингдек аҳолига маҳсулот ишлаб чиқариш учун зарур хом ашё, материал ва бутлаш буюмлари ҳарид қилишга ҳамда уларнинг етказиб берилиши ҳақини тўлашга устун даражада сарфланишини таъминласинлар. Ташқи иқтисодий фаолиятни амалга оширувчи корхона ва ташкилотларга ўз валюта маблағларини мазкур маҳсулотларни харид қилишга сарфлашни кўпайтириш тавсия этилсин.

4. Иттифоқ-республика валюта комитети бир ҳафта муддатда СССР Вазирлар маҳкамаси билан суверен республикалар ҳукуматларининг биргаликдаги ҳаракат дастурида кўзда тутилган ташқи иқтисодий алоқаларни нормалаш ва лицензиялаш тартибини амалда қўллаш учун шарт-шароитни таъминласин.

Республикаларнинг ҳукуматларига озиқ-овқат, энг зарур ашёвий моллар ишлаб чиқариш учун мамлакатга хом ашё, материал ва бутлаш буюмлари етказиб беришни, шунингдек кўплаб талаб қилинадиган тайёр маҳсулотлар етказиб беришни кўпайтириш мақсадида 1991 йилда мол айирбошлаш операциясидан фойдаланиш тавсия этилсин.

5. СССР Вазирлар маҳкамаси 1991 йил 1 августгача халқ истеъмол моллари, озиқ-овқат, дори-дармон ҳамда уларни ишлаб чиқариш учун машина-ускуналарни чет эллардан сотиб олиш учун енгил шароит яратишни ҳамда зеб-зийнат буюмлари ва оммавий равишда истеъмол қилишга мўлжалланмаган бошқа моллар келтирилишини чеклашни жорий қилинишини назарда тутиб, четга мол чиқариш ва четдан мол олиш солиқлари ҳамда божхона солиқлари ставкалари миқдорларига ўзгартишлар киритсин.

6. Белгилаб қўйилсинки, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш учун хом ашё, материал, бутлаш буюмлари ҳамда уларни тайёрлаш учун машина-ускуналар етказиб берилишини кўпайтиришни таъминлайдиган корхона ва ташкилотлар 1991 йил 1 июлдан бошлаб СССР Вазирлар маҳкамаси белгилаб берган тартибда истеъмол учун ишлатиладиган маблағларнинг базавий миқдорини кўпайтиришлари мумкин.

7. СССР Вазирлар маҳкамаси, республикаларнинг ҳукуматлари республикалараро озиқ-овқат, кўплаб талаб қилинадиган тайёр маҳсулотлар, уларни ишлаб чиқариш учун хом ашё, материаллар ва бутлаш буюмлари етказиб бериш шартномалари ҳамда давлат эҳтиёжлари учун уларни етказиб бериш мажбуриятлари қандай бажарилаётганини назорат қилишни йўлга қўйиш тартиби тўғрисида, шунингдек тузилган шартномаларнинг ўз вақтида бажарилмаслиги ёки чала бажарилиши учун томонларнинг ўзаро иқтисодий масъулияти чоралари ҳақида бир ой муддатда келишиб олинган таклифларни тайёрлаб, Федерация кенгашининг муҳокамасига тақдим этсинлар.

8. СССР Вазирлар маҳкамаси, шунингдек республикаларнинг ҳукуматлари, СССР вазирликлари ва идоралари билан биргаликда халқ истеъмоллари ишлаб чиқариш ва аҳолига хизмат қилиш билан боғлиқ бўлган иншоотларнинг ишга туширилишини жадаллаштиришни ҳамда уларни ишлаб чиқариш учун мўлжалланган ва чет эллардан харид қилинадиган машина-ускуналардан фойдаланиш самарадорлигини оширишни таъминлайдиган энг зарур чора-тадбирларни кўрсинлар. Шу мақсадда:

Марказлаштирилган тартибда чет эллардан харид қилинган комплект машина-ускуналар негизида қурилаётган ҳамда озиқ-овқат маҳсулотлари, халқ учун керакли ашёвий моллар, уларни ишлаб чиқариш учун хом ашё ва материаллар тайёрлайдиган, маиший хизмат кўрсатадиган, давлат савдосини амалга оширадиган иншоотларни ишга тушириб, шу тариқа мазкур ишни жадаллаштиришни таъминлаш соҳасидаги ишларнинг аҳволи кўриб чиқилсин. Мазкур иншоотларни кўзда тутилган тарзда ишга тушириш кафолатлари бўлмаган тақдирда машина-ускуналар кимошди савдосида ва маҳсулот биржаларида сотилиб, уни сотиб олганлардан иншоотни зудлик билан монтаж қилиб, ишга тушириш ҳақида мажбурият олинсин;

Марказлаштирилган маблағ ҳисобидан қурилаётган ҳамда чалалигича тўхтатиб қўйилган ишлаб чиқариш ва савдо иншоотлари амалдаги қонунларда белгиланган тартибга мувофиқ кимошди савдосида ва маҳсулот биржаларида совет ҳамда ажнабий ҳуқуқий шахсларга ва фуқароларга сотилиб, улардан мазкур иншоотларни жадал ишга тушириш мажбурияти олинсин;

Озиқ-овқат маҳсулотлари, халққа керакли ашёвий моллар, бинокорлик материаллари ва уларни ишлаб чиқариш учун машина-ускуналар ишлаб чиқариладиган корхоналардаги ишлаб чиқаришни жадал қуриб битказиш, машина-ускуналарни созлаш ва ишга тушириш учун қурилиш, машинасозлик, мудофаа мажмуаларининг ташкилотлари негизида комплекс ихтисослаштирилган тезкор бўлинмалар 1991 йил июлидан ташкил этилсин.

Мазкур қувватлар шартномада кўзда тутилган муддатлардан илдамроқ ишга туширилиши таъминланган тақдирда янги ишга туширилган қувватларда йил охиригача ишлаб чиқарилган маҳсулот минтақада қолдирилади ва қурилиш иштирокчилари билан халқ депутатлари маҳаллий советлари ўртасидаги аҳдлашувга мувофиқ белгиланган тартибда фойдаланилади.

9. СССР Вазирлар маҳкамаси, республикаларнинг ҳукуматлари, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг самарали шаклларини ривожлантиришга ҳар томонлама кўмаклашсинлар, бу соҳада мол-мулкни давлат ихтиёридан чиқариш, монополиядан ҳоли қилиш, ишбилармонликни ривожлантириш сиёсатини фаол ўтказсинлар. Бозорнинг кўмакчи соҳаларини жадал шакллантириб, мол ишлаб чиқарувчи тармоқни ривожлантиришга, шу жумладан савдо уйлари, маҳсулот биржалари, ёйма савдо ва кимошди савдосини ривожлантиришга алоҳида эътибор берсинлар.

10. СССР Вазирлар маҳкамаси республикаларнинг ҳукуматлари билан биргаликда енгил саноатни мамлакатимиздаги хом ашё ва материал турлари билан таъминлаш чора-тадбирлари дастурини ишлаб чиқишни жадаллаштириб, IV кварталда тақдим этсин.

11. СССР Вазирлар маҳкамаси, республикаларнинг ҳукуматлари ушбу фармонни бажариш учун зарур қарорларни қабул қилсинлар ва уларнинг амалга оширилиши устидан назорат ўрнатсинлар.

12. Ушбу фармон матбуотда эълон қилинган пайтдан бошлаб кучга киради.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил 3 август.

Қиш ғамини ёзда е, дейишганидек, кўпгина хўжаликларда озуқа жамғариш ишлари қизғин тус олган. Бахмал районидаги «Бахмал» давлат хўжалиги далаларида беда ўрими авжида. Комбайнчилар ўз зиммаларидаги масъулиятни тўла ҳис этган ҳолда виждонан меҳнат қилаётирлар.

СУРАТДА: механизатор Маматқул Бекамов касбдошларига ибрат кўрсатиб иш юритаётганлардан.

З. ИМОМНАЗАРОВ олган сурат.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президентининг

ФАРМОНИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР ТОШКЕНТ ТРАМВАЙ-ТРОЛЛЕЙБУС ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БОШҚАРМАСИ ХОДИМЛАРИНИ СССР ОРДЕН ВА МЕДАЛЛАРИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Шаҳар йўловчи транспортини ривожлантиришга шахсан катта ҳисса қўшганлиги ва меҳнатдаги юксак кўрсаткичлари учун қуйидагилар мукофотлансин:

Халқлар дўстлиги ордени билан

Умаров Шавкат Акрамович — 1 троллейбус депоси троллейбусларни ремонт қилиш слесари.

Ҳурмат ордени билан

Исломова Нортожи Абдужалиловна — «Қизил Шарқ» депосининг катта диспетчери.

II даража Меҳнат шуҳрати ордени билан

Қорабоев Абдусаттор Валиевич — йўл хизмати монтёри.

III даража Меҳнат шуҳрати ордени билан

Гавриленко Геннадий Петрович — вагон-ремонт заводи газ-электр пайвандчиси.

Марупжонов Наби — 1 трамвай депоси трамвай ҳайдовчиси.

Толипов Ўғи Одилович — -троллейбус депоси троллейбус ҳайдовчиси.

«Шавкатли меҳнати учун» медали билан

Мусаев Шамо Шукурович — 2 трамвай депоси трамвай ҳайдовчиси.

Саидов Ражаб — 1-трамвай депоси трамвай ҳайдовчиси.

Шокиров Қобил Ғафурович — трамвай-троллейбус ишлаб чиқариш бошқармаси бошлиғининг ўринбосари.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил, 2 август.

ДАМ ОЛИШГА ЖЎНАБ КЕТДИ

СССР Президенти М. С. Горбачев дам олиш учун 4 август куни Қримга жўнаб кетди.

(ТАСС).

Доимий комиссия нимага қодир

МУРОСАСОЗЛИККА ЎРИН ЙЎҚ

Қувалик депутатларнинг иш тажрибаси билан танишаётиб, бундан уч-тўрт йил аввал қишлоқдан «сайланган» депутат — вилоят миқёсидаги раҳбарларнинг бири билан бўлиб ўтган суҳбат ёдимга тушди. Ундан депутатлик ишлари, қайси комиссияга аъзолиги ҳақида сўраб-суриштирганимда, энсаси қотиб «масъул ходиммиз, шунга яраша бирон комиссия-помиссияга тиркаб қўйишгандир-да», деб жавоб берганди. Аммо бу депутат кўпчилик ишончига муносиб бўлолмай муддатидан илгари ваколатини топширди.

Ҳозир депутатларга талаб ўзгача, масъулият эса ўн чандон, юз чандон ошган. Қува район советининг биринчи сессиясида халқ таълими, маданият, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот доимий комиссияси аъзоларини сайлашда депутатлар анча тортишиб қолишди. Аксарияти қандай қилиб бўлса ҳам бу соҳаларда туб бурилиш ясай оладиган, кўпчилик дардини тўғри англайдиган, масъулиятни ҳис қиладиган депутатлар комиссия аъзолигига киритилиши керак, деб туриб олди. Райондаги 1-ўрта мактаб директори Деҳқонбой Сатангов ушбу комиссияга раис этиб сайланди. Раис ўринбосарлигига якдиллик билан Мусожон Акбаровнинг номзоди кўрсатилди.

Деҳқонбой Сатангов узоқ йиллардан бери намунали мактабга раҳбарлик қилиб келади. Ўз соҳасининг ҳақиқий билимдони Акбаров ҳам ишбилармон кишилардан. Унинг суяги совет ва партия органларида қотган. Доимий комиссияга тадбиркор, ташаббускор депутатлар бирлашишди.

Халқ ноибларининг доимий комиссия таркибини сайлашга кўп вақт сарфлашгани, куюнчалик қилишгани, талашиб-тортишишгани бежиз эмас. Қува ишлаб чиқариш бўйича Фарғона вилоятидаги етакчи районлардан ҳисобланади. Лекин халқ таълими, соғлиқни сақлаш, маданият, ижтимоий таъминот масалаларида бундай ижобий фикрни айтиш қийин.

Доимий комиссия ишга астойдил киришди. Бир ярим йил мобайнида ўндан ортиқ масала ўрганилиб, сессия муҳокамасига киритилди. Депутатлар район советининг иккинчи сессиясида район умумтаълим мактабларида ўқувчиларга берилаётган бепул нонушта ҳамда мактаб ошхоналарининг аҳволи ҳақида ҳамда ҳомиладор аёлларни бепул озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашнинг аҳволи ҳақидаги масалалар қанчалик манфаатдорлик билан муҳокама қилинганини яхши эслайдилар. Райондаги 47 та умумтаълим мактабида 27 мингга яқин ўқувчи таълим олади. Уларнинг 11,7 мингги бепул нонушта билан таъминланиши керак. 12,5 минг ўқувчи эса куни узайтирилган гуруҳларга жалб қилиниши кўзда тутилган. Бу ўқувчилар хўжаликлар, оталиқ ташкилотлари, корхоналар ҳамда матлубот жамияти томонидан озиқ-овқат маҳсулотлари, гўшт ва сут билан таъминланишлари лозим. Депутатлар ва шу соҳани яхши биладиган мутахассислардан тузилган махсус комиссия бу ишлар қандай йўлга қўйилганлигини обдон ўрганиб чиқишди. Райондаги олтита мактабнинг ошхонаси ёзлик, 20 та мактабдаги ошхона эса мослаштирилган биноларда жойлашган экан. Бунинг устига ошхоналарда стол-стул, идиш-товоқ ва бошқа зарур жиҳозлар тақчил. Район совети ижроия комитетининг қишлоқ умумтаълим мактабларининг ўқувчиларига иссиқ овқат тайёрлаш учун мактаб ошхоналарини қўшимча гўшт маҳсулотлари билан таъминлаш ҳақида қабул қилган қарори яхши бажарилмаяпти. Шу йилнинг апрель ойида мактаб ошхоналарига 7600 килограмм гўшт берилиши лозим бўлгани ҳолда 950 килограмм ажратилган, холос.

Комиссия аъзолари умумий овқатланиш корхонаси мутасаддилари, бош ошпазлар айнан шу соҳада «тежамкорлик» қилаётганликларини очиб ташлашди. Айрим мактабларга озиқ-овқат ва қандолат маҳсулотлари етарли бўлмаганлиги сабабли 15 тийин ўрнига 10 тийинлик нонушта берилаётган экан. Текширув давомида ҳомиладор аёлларни бепул иссиқ овқат билан таъминлаш ишлари ҳам қониқарсиз бораётганлиги аниқланди. Айрим савдо шохобчаларида гўшт ва сут маҳсулотлари ўрнига ҳомиладор аёлларга саноат моллари тавсия қилинмоқда.

Айни вақтда доимий комиссиянинг тавсиясига кўра мана шу йўналишдаги камчиликларни бартараф этиш учун қатор тадбирлар амалга оширила бошланди. 37 ва 32-ўрта мактабларда ҳар бири 140 ўринли 2 та замонавий ошхона қуриб битказилди. Янги ўқув йилидан 10 ва 12-ўрта мактабларнинг ўқувчиларига янги ошхона хизмат кўрсата бошлайди.

— Илгарилари сайловчилар, қишлоқ меҳнаткашлари халқ таълими, соғлиқни сақлаш, ижтимоий таъминот масалаларида асосан район партия комитети ва район ижроия комитети, маъмурий идораларга мурожаат қилишарди, — дейди район совети раиси ўринбосари Кимсанбой Мамасолиев. — Энди эса аҳвол ўзгарди. Улар бевосита шу соҳани ўз тасарруфига олган доимий комиссия аъзолари ҳузурига келишаяпти. Чунки улар барча масалаларга холис муносабатда бўлишмоқда.

Қува район совети соғлиқни сақлаш ишларини янада яхшилаш, ушбу муассасалар фаолиятини кучайтиришга яқин уч йилдан бери ҳар йили 6,5 — 7 миллион сўмдан маблағ сарфламоқда. Бу уч йил аввалги кўрсаткичдан салкам 2 миллион сўм кўпдир. Кейинги икки йил ичида қишлоқ советлари ва жамоа хўжаликларининг ёрдами билан Навоий ва Октябрь қишлоқ врачлик амбулаториялари, 10 жойда эса фельдшер-акушерлик пунктлари очилди. Район бўйича «Саломатлик» дастури ишлаб чиқилган. Бу дастурни бажаришда Д. Сатангов бошлиқ доимий комиссия аъзоларигина эмас, бошқа депутатлар ҳам фаоллик кўрсатишмоқда.

Набижон СОБИР,
«Халқ сўзи»нинг ўз мухбири.

Ҳиндистон—Ўзбекистон дўстлиги

АШОК Мукержи:

ДЎСТ

СЎЗИ ЎЗБЕКЛАРДА ҲАМ, БИЗ ҲИНДИЛАРДА ҲАМ БИР ХИЛ МАЪНОНИ АНГЛАТАРКАН...

Ҳиндистоннинг Тошкентдаги Бош консули билан мулоқот.

— **Жаноб Мукержи, консулхона қачон очилган? Унинг асосий вазифалари нималардан иборат?**

— 1987 йилда, Бош вазифамиз: Ҳиндистон билан Ўрта Осиё республикалари ўртасидаги иқтисодий, маданий, маориф ва бошқа жабҳалардаги алоқаларни янада мустаҳкамлаш.

— **Шу тўрт йил мобайнида бу борада қандай ишлар амалга оширилди? (Мен Ўзбекистонни назарда тутаяпман).**

— Консулхона энди иш бошлаган йили республикангизда Ҳиндистон кунлари фестивали ўтказилди. Шунингдек, Х халқаро Тошкент киноанжуманида қатнашишган ҳинд санъаткорларининг фаоллиги таъминланди.

1988 йилда Ҳиндистон Президентининг Тошкентга ташрифи ҳам иккала халқ ҳамкорлиги йўлидаги катта қадам бўлди. Илгари республикангиздан бизга борадиганлар Москва орқали учишга мажбур эдилар. 1989 йилда Тошкент — Деҳли, Деҳли — Тошкент ҳаво йўли ишга тушди. Ва эндиликда ўзбеклар Ҳиндистонга, ҳиндлар эса Ўзбекистонга бевосита учаверишади.

— **Самолёт кунига бўладими?**

— Ҳозирча ҳафтасига бир марта. У асосан сайёҳлар, ишбилармонлар, студентлару мутахассисларни ташийди. Биласизми, ҳозир Ўзбекистонда бир ярим минг нафар ҳиндистонлик қурувчи ишлаётир. Хабарингиз бор, улар икки йилдан буён Бухоро, Тошкент ва Самарқандда меҳмонхоналар бунёд этишмоқда.

— **Ҳиндистонлик студентларнинг сони қанча?**

— Умуман, Ўрта Осиёда 800 нафар ватандошимиз таълим олаётган бўлса, шундан энг кўпи (500 нафари)ни Тошкент олий ўқув юртлари ўз бағрига олган. Биз улар билан ҳам яқин алоқада иш олиб борамиз: паспорт, рухсатнома ва бошқа масалаларда кўмаклашамиз.

— **Сизларга совет фуқароларининг мурожаат қилиб туришарkan-а?**

— Ҳа, виза, турли-туман ҳужжатларни расмийлаштириш ва бошқа муаммолар бўйича. Аслида бу юмушлар пулли, аммо дўстлигимиз ҳурмати учун биз уларни текинга бажарамиз.

— **Тошкент Ҳиндистоннинг Патиала шаҳри билан биродарлашган. Лекин очиғини айтганда, сўнгги йилларда бу икки шаҳар ўртасидаги алоқалар кучайиш ўрнига сусайиб кетаяпти назаримда...**

— Тўғри. Гап шундаки, Патиала Панжоб штатида жойлашган. У ерда анчадан бери ички можаролар содир бўлаётир. Бу эса, табиийки, ташқи алоқаларга салбий таъсир кўрсатмоқда. Вақти келиб, ҳаммаси яхши бўлиб кетади, албатта. Аммо, менимча, Тошкентдай шаҳру азим каттароқ бир шаҳар, дейлик, Деҳли билан биродарлашса, мақсадга мувофиқ бўлармиди...

— **Тенг тенги билан демоқчисиз-да?**

— Ҳа, айтайлик, бу юмушни Ўзбекистон-Ҳиндистон дўстлиги жамияти орқали амалга оширса бўлади. Албатта, бунда консулхонамиз ҳам четда турмасди.

— **Яхши ғоя... Эшитишимизча, консулхоналарингиз учун янги бино қурилиши режалаштирилаётган экан?**

— Шундай. Дастлаб бизда бор-йўғи уч киши ишларди, айни пайтда эса ходимларимиз сони саккизтага етди. Келажакда яна ошади. Биномиз эса торроқ. Шу боис Тошкентнинг маркази — Ўзбекистон кўчасида янги консулхона қуришни мўлжаллаяпмиз. У узоғи билан икки йилда тайёр бўлиши керак.

Янги консулхона катта бир комплекс — маъмурий бино, маданий марказ, ходимларимизнинг оилалари учун турар жойдан иборат бўлади. Маданий марказда вақти-вақти билан дўстлик кечалари, рассомларнинг кўргазмалари ташкил этилади, ҳинд фильмлари намойиш қилинади.

— **Бош консуллик қилаётганингизга қанча бўлди? Умуман ўзингиз ҳақда гапириб берсангиз.**

— Ёшим ўттиз олтида. Асли касбим — адабий танқидчилик, йигирманчи йиллар даражаси бўйича диссертация ёқлаб, сизларнинг иборaларингиз билан айтганда, фан номзоди унвонини олганман. Аммо мана ўн тўрт йилдирки, дипломатия соҳасидаман. Ташқи ишлар вазирлигида, Югославияда, Ҳиндистоннинг Нью-Йоркдаги бош консулхонасида хизмат қилдим, ташқи ишлар вазирининг ёрдамчиси бўлиб ишладим. Бир йилдан буён эса Тошкентдаман. Рафиқам билан келганман. У ҳам адабиётшунос, дорилфунунда бирга ўқиганмиз.

— **Тошкентга ишга юборишганига афсусланмаяпсизми?**

— Йўқ, албатта. У кўп жиҳатдан бизнинг Нью-Деҳлига ўхшаб кетаркан, айниқса, бозорлари. Шаҳрингизда ватандошларим Неру ва Шастри номидаги кўчалар бўйлаб кезарканман, ич-ичимдан шундай шодланаманки!!!

Бу ерда кўплаб дўстлар орттирдим (ҳа, шуниям таъкидламоқчиманки, «дўст» сўзи ўзбекларда ҳам, биз ҳиндларда ҳам бир хил маънони англатаркан!). Улар орасида олимлар, санъаткорлар, рассомлар бор.

Мен Самарқанду Бухорога ҳам ташриф буюрдим ва ҳамма жойда ўзбекларнинг самимийлиги, одамшавандалигига гувоҳ бўлдим...

Собиқ бош вазиримиз Ражив Ганди ҳалок бўлгани муносабати билан Тошкентдаги бир қатор муассасаларнинг вакиллари, жумладан «Халқ сўзи» ва «Народное слово» рўзномалари жамоалари ҳам консулхонамизга келишиб, таъзия билдиришганида кўксимиз тоғдек кўтарилувди. Биз ана шу ҳамдардлик учун ўзбекистонликларга яна бир карра миннатдорчилик изҳор этамиз...

— **Жаноб Мукержи, ишингизга ривож тилаймиз. Ва ишонамизки, халқларимиз орасидаги дўстлик ришталари тағин-да мустаҳкамроқ боғланаверади.**

— Раҳмат.

Суҳбатни Анвар ЖЎРАБОЕВ олиб борди.

САМАРҚАНД ЯНГИЛИКЛАРИ

ПАЙАРИҚ районидаги кашшофлар ва ўқувчилар саройи қошидаги «Орзу» мусиқий дастаси аъзолари Омск вилоятига гастролга отланишди. Сафар давомида пайариқлик ёш санъат шайдолари сибирлик тенгдошларига ўзбек миллий ашула ва рақсларини намойиш қиладилар, қизиқарли учрашувлар, баҳс-мунозараларда иштирок этадилар.

Дарвоқе, бу «Орзу» дастасининг иккинчи сафари. Бир ой аввал у Новгород шаҳрида халқ оғзаки ижоди фестивалида қатнашиб қайтган.

Вилоят касаба уюшмалари кенгаши қошидаги маданият ва истироҳат маркази томонидан уюштирилаётган бундай тадбирлар ёшлар ўртасида байналмилал дўстликни барқарор этишга хизмат қилмоқда.

⊙

ШУ кунларда Самарқанд вилоятида улуғ оқин Фозил Йўлдош ўғли таваллудининг 120 йиллиги тантаналарига ҳозирлик кўрилмоқда. Шу муносабат билан яқинда Булунғур районида шоир номи билан аталувчи давлат хўжалигида халқ бахшиларининг вилоят кўрик-танлови бўлиб ўтди.

40 дан зиёд бахши-шоир орасида машҳур оқин — Ислом шоирнинг ўғли Зиёдулла бахши кўрик ғолиби бўлди. Унинг 4 яшар ўғли Ислом Зиёдуллаевнинг бадиҳа санъати бобидаги истеъдоди томошабинларга манзур бўлди.

Ҳабиб ТЕМИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

⊙

Яқинда фойдаланишга топширилган «Лидер» кичик корхонаси шахсий автомобилларга хизмат кўрсата бошлади. Илгари бу ерда енгил машиналарнинг баъзи қисмлари созланарди, холос. Янги бинода хизмат турлари кўпайди. Ҳозир кунига 50 донагача шина, 10—15 донадан зиёд аккумулятор таъмирланаяпти.

«Лидер» усталари қисқа фурсатда аҳолига ярим миллион сўмлик хизмат кўрсатишди.

И. ДИЛМУРОДОВ.

⊙

ВИЛОЯТ матлубот жамиятининг «Нозик» кичик корхонаси катталар ва болалар учун жундан тўқилган нимча (жемпер)ларнинг илк намуналарини савдога чиқарди. Японияниинг «Тойота» туркумидаги тўқув дастгоҳларида тайёрланган бу кийимлар харидоргир бўлиб чиқди.

— Биз дастлабки маҳсулотларимизни савдога чиқариш олдидан анча ҳаяжонландик, — дейди корхона бошлиғи Толиб Тоиров. — Аммо синовдан яхши ўтдик. Бир ойдан сўнг кийим-кечакнинг бошқа турларини тайёрлашга киришамиз.

⊙

КИМЁГАРЛАР қўрғони Самарқанднинг йўлдош шаҳарчаси ҳисобланади. Қўрғон аҳолисини нон ва нон маҳсулотлари билан таъминлаш асосан Самарқанд нон комбинати зиммасида эди. Оралиқ масофа гарчи уч-тўрт чақирим бўлса-да, бу анча-мунча сарф-харажат талаб қиларди. Комбинат маъмурияти ана шу муаммони ҳал этишнинг қулай йўлини топди. Қўрғонда кичик корхона ҳажмидаги нон заводи ишга туширилди. Гарчи у ҳали ярим қувват билан ишлаётган бўлса-да, кунига саккиз тоннагача нон ва нон маҳсулотлари тайёрлаяпти.

Холмуҳаммад НУР,
«Халқ сўзи» мухбири.

Андижон бадиий буюмлар фабрикасининг халқ истеъмоли моллари цехида болалар учун бежирим кийим-кечаклар тикилмоқда. Қўли гул тикувчилар бундай буюмларни тобора кўпроқ ишлаб чиқаришга ҳаракат қилмоқдалар.

СУРАТДА: илғор тикувчи Гулнора Ҳайдарова иш устида.

Т. ҒАФУРОВ олган сурат.

Инсон ва қонун

ОСМОН... УЗОҚМИ?

Саксон саккизинчи йилнинг ёзида куппа-кундуз куни Жарқўрғонда Тошбой деган тўққиз яшар бола бедарак йўқолди. Кейинчалик маълум бўлди-ки, у ўша куни ҳамсояси, Шокир деган йигит билан бирга экан, Шокир кўчанинг бошида Тошбойнинг велосипедини созлаб берибди. Шундай қилиб, Шокир гумондор шахс бўлиб қолди. Икки ҳафтадан кейин Тошбойнинг мурдаси топилди. Ва бора-бора икки хонадон ўртасидаги аёвсиз адоват қонунийлашди.

Турган гапки, Шокирнинг отаси Бўри Раҳматов Тошбойнинг жанозасига борди. У ерда эса уни яхшилаб... калтаклашди. Буям сенга кам деганларидек, сентябрь ойида Бўрибойнинг ҳовлисига уч марта ўт қўйишди.

Бундай пайтда ҳуқуқ-тартибот органларига худо беради: милиционерлару прокурорлар ишга киришиб кетишди. Бўрибойни ким калтаклаганидан тортиб, Тошбойнинг қотилини аниқлаш ишлари катта суръатлар билан бошлаб юборилди. Жарқўрғон район халқ суди Шокирни Тошбойнинг қотили сифатида жазолади. Бўрибойнинг бу ҳукмга эътирозлари кўп. Аммо ҳозир гап бу ҳақда эмас. Ҳамма гап шундаки, Бўрибойнинг ўзи калтакланиб, уйига кетма-кет ўт қўйилганига ҳам уч йил бўлаяпти. Ҳар куни йигирма тўрт соатдан зиёд ишлайдиган терговчилар қанча чиранишмасин, Бўрибойга талофат етказганларни тополмаяпти. Бўрибой ана шундан хуноби ошиб-тошиб юрибди. Нажот излаб Тошкентдаги баъзи идораларга бош суқди.

Бўрибой айтади: «Мени кундуз куни катта жамоатчиликнинг олдида калтаклашди. Тепкилашавериб, хушимдан кетказишди. Хонадонимга кимлар ўт қўйганини ҳам терговга айтдим. Ҳайрон қоламан: менга ғанимлик қилганлар кун сайин авж олади. Милициянинг терговлари уларга чивин чаққанчалик таъсир қилмаяпти».

Жарқўрғон район ички ишлар бўлимининг бош терговчиси Бобомурод Жовлиев гурунг беради: «Бўри Раҳматовнинг иши саксон саккизинчи йилнинг 2 август куни бошланган. У шу куни тан жароҳати олиб, касалхонага тушган. Шундан бери гумондор шахсларни тўхтовсиз тергов қилаяпмиз. Аммо бирор натижа чиқариш қийин бўлаяпти. Бўрибойни умуман кимлар ургани маълум бизга. Аммо ўша одамларни битталаб сўрасак, ҳеч қайсиси бўйнига олмайди. Биз қийналиб кетдик».

Бўри Раҳматов бир нарсадан хавотирда: унга зиён етказганлар жазодан қутулиб қолишлари мумкин!

Бўрибойга таскин бермоқ учун бир гапни айтаман: осмон сиз айтганчалик узоқ эмас!

Тожиддин РАЗЗОҚ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Сессияда кўрилган масалалар шарҳи

ҲАКАМЛИК СУДИ

ЯҚИНДА ЎЗ ИШИНИ ТАМОМЛАГАН ЎН ИККИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ БЕШИНЧИ СЕССИЯСИ ҚАРОРИ БИЛАН ЎЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ ҲАКАМЛИГИ ИДОРАЛАРИ ҚАЙТА ТУЗИЛДИ. ОЛИЙ КЕНГАШНИНГ АНА ШУ ҚАРОРИ МАЗМУНИНИ ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ БОШ ДАВЛАТ ҲАКАМИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ ҲАКАМЛИК СУДИ ҲАЙЪАТИНИНГ АЪЗОСИ М. Х. ТУРСУНОВ ШАРҲЛАЙДИ

МАМЛАКАТИМИЗДА давлат ҳакамлиги идоралари 1922 йил сентябрь ойида ташкил қилинган бўлиб, уларнинг асосий вазифаси корхона, ташкилот ва муассасалар ўртасидаги мулкий, шартномавий ва мулкка боғлиқ бўлмаган муносабатлардан келиб чиқадиган низоларни ҳаракатдаги қонунларга мувофиқ ҳал этишдан иборатдир. Давлат ҳакамлиги идоралари шу ўтган давр ичида зиммасига юклатилган вазифаларни сидқидилдан бажариб келмоқда. Мамлакатимиз олимлари, ҳуқуқшунослари ва бошқа мутахассислари ўртасида ҳакамлик идораларини бошқарув органигами ёки судлов органи таркибига киритиш ҳақида тортишувлар, баҳслар бўлиб турарди. Бунинг асосий сабаби шуки, мамлакатимиз ҳакамлик идоралари бошқарув органлари ҳузурида ҳаракат қилиб, хўжалик суди сифатида иш олиб борар эди. Вилоят давлат ҳакамлиги вилоят ижроия комитети ҳузурида ташкил қилинганлиги ҳам фикримизни исботлаб турибди. Бу ноаниқликка КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг давлат ҳакамлиги органлари фаолиятини янада такомиллаштириш тўғрисида 1987 йил 12 февралда қабул қилган қарори барҳам берди. Мазкур қарорга биноан давлат ҳакамликлари бошқарув органлари қарамоғидан чиқарилиб, мустақил судлов органи сифатида халқ депутатлари советлари ихтиёрига ўтказилди.

Мамлакатимизда бозор иқтисодиётининг жорий этилиши, иқтисодий дастурлар қабул қилиниб, уларни мустаҳкамлаш бош масалага айланган ҳозирги даврда корхона, муассаса, ташкилот, қўшма корхоналар, ширкат, пудрат, ижара ва хусусий мулк жамоаларининг ҳуқуқ ва манфаатларини турли қонунсиз ҳаракатлардан ҳимоя қилиш муҳим аҳамиятга эгадир.

Корхона ва ташкилотлар ўртасида келиб чиқадиган низоларни одилона ва ҳар томонлама тўғри, ўз муддатида ҳал қилиш учун давлат ҳакамлиги идоралари фаолиятини янада такомиллаштириш, уларга янги ҳуқуқлар бериб, судлов органларига айлантириш заруратини келтириб чиқарди. Шунинг учун СССР Олий Кенгаши сессиясида шу йил 17 май куни СССР Олий ҳакамлик судлари ва уларда хўжалик низоларини ҳал қилиш қоидалари тўғрисида икки муҳим қонун қабул қилинди. Ана шу қонунлар билан СССР ҳакамлик суди органларига корхоналар, ташкилотлар, муассасалар, колхозлар, индивидуал ва қўшма корхоналар, халқаро бирлашмаларнинг СССР ташкилотлари билан бўладиган хўжалик низоларини ҳал қилиш орқали судлов ҳокимиятини амалга ошириш топширилди. Шунга мувофиқ Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши ҳам шу йил 12 июнда «Ўзбекистон ССР давлат ҳакамлигининг идораларини қайта тузиш тўғрисида» қарор қабул қилиб, Ўзбекистон ССР давлат ҳакамлигини Ўзбекистон ССРнинг Олий ҳакамлик судига, вилоятларнинг давлат ҳакамликларини тегишли вилоятларнинг ҳакамлик судларига айлантирди. Республика ҳакамлик судларига раҳбарлик қилиш, уларнинг маблағ билан, моддий-техника таъминотларини марказлаштириб, уни Ўзбекистон ССР ҳакамлик судига топширди. Бу вилоят ҳакамлик судларининг мустақиллиги учун катта аҳамиятга эгадир.

Ҳозиргача ҳаракатда бўлган қоидаларга кўра вилоят бош давлат ҳаками ва ҳакамлар мазкур вилоят кенгашининг сессиясида ишга тайинланар ва озод қилинар эди. Энди бу қоидага ҳам ўзгартириш киритилди. Мазкур қарорнинг 3-бандига кўра Ўзбекистон ССР Олий ҳакамлик суди раисининг ўринбосарларини, шунингдек вилоят ҳакамлик судларининг раисларини республика Олий ҳакамлик суди раисининг тақдимномасига биноан Ўзбекистон ССР Президенти тайинлайдиган бўлди.

Ўзбекистон ССР Олий ҳакамлик судларининг ҳакамларини, вилоят ҳакамлик судлари раисларининг ўринбосарларини ва ҳакамларини Ўзбекистон ССР Олий ҳакамлик судларининг раиси тайинлайди.

Маълумки, ҳозиргача амалда бўлган қонунларга мувофиқ корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар ўртасидаги хўжалик низоларини, давлат ҳакамлиги органларидан ташқари шаҳар ва район халқ судлари, вазирликлар, давлат комитетлари, айрим бошқарма ва бирлашмалар ҳузуридаги идоравий ҳакамликлар ҳал қилар эди. Бу эса ўз навбатида айнан бир хил низонинг турли органларда турлича қараб чиқилиши ва ҳар хил муддатларда ҳал бўлишига, шу билан бирга айрим қонунсизликлар келиб чиқишига сабаб бўларди. Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг юқорида айтилган қарорининг 4-банди билан бундай тартибсизликларга барҳам берилди. Унда айтилишича, «Корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар ўртасидаги хўжалик низоларини Ўзбекистон ССР Олий ҳакамлик суди, Қорақалпоғистон АССР ҳакамлик суди ва вилоятлар ҳакамлик судлари ҳал этади». Демак, энди барча хўжалик низолари бир давлат органи — ҳакамлик судлари томонидан қараб чиқилади ва ҳал қилинади. Бу эса масаланинг қонунда кўрсатилган муддатларда ҳал бўлишига имконият яратади.

Ҳакамлик судларининг низоларни ҳал этишга доир фаолиятига бирорта идора, ташкилот ёки мансабдор шахснинг аралашувига йўл қўйилмаслиги ҳам қарорда қайд этиб ўтилган. Ҳозирги кунда «Мустақил давлатлар иттифоқи тўғрисида»ги шартнома лойиҳаси имзолашга тайёрланаётганлиги ва бу шартнома билан иттифоқдош жумҳуриятлар мустақил давлатлар ҳуқуқига эга бўлиши мазкур қарорнинг 5-бандида ўз аксини топган. Унда таъкидланишича, «Ўзбекистон ССР Олий ҳакамлик судининг назорат тартибида қабул қилган қарори узил-кесил бўлиб, уни қайта кўриб чиқиш мумкин эмас». Шу пайтгача ҳаракатда бўлган қоидаларга кўра вилоят давлат ҳакамлиги қароридан норози томонлар Тошкентга — республика давлат ҳакамлигига, ундан кейин эса Москвага — СССР давлат ҳакамлигига шикоят қилишлари мумкин эди. Бу эса айрим ҳолларда СССР давлат ҳакамлиги томонидан вилоят корхоналари ва ташкилотлари шароитини билмасдан, меҳнат жамоалари манфаатига зид қарор ва ажримлар қабул қилинишига сабаб бўларди. Эндиликда жумҳуриятимиз мустақиллигини кўзда тутиб, Олий Кенгаш қарори билан республика Олий ҳакамлик судининг назорат тартибида кўрган қарорини қайта кўриш мумкин эмаслиги белгиланди.

Маълумки, судлов органлари давлатимиз қонунлари асосида иш олиб боради. Шунинг учун Олий Кенгаш қарорининг 6-банди билан Ўзбекистон ССР Олий ҳакамлик судига Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари комитети билан бирга Ўзбекистон ССР ҳакамлик судларини ташкил этиш, уларнинг ваколатлари ва фаолият кўрсатиш тартибини бошқариб турувчи қонун ҳужжатларининг лойиҳаларини тайёрлаш ва Олий Кенгашга киритиш топширилди. Бу қонун лойиҳасини тайёрлаш ва қабул қилиш, шубҳасиз, республика ҳакамлик судлари фаолияти учун катта аҳамиятга эга бўлади.

Шу кунларда республика ҳакамлик судлари жамоалари сингари бизнинг жамоа ҳам мазкур қарорни катта масъулият билан, олдинда турган янги вазифаларни тушунган ҳолда кутиб олди ва республика Олий Кенгашининг ана шу қарори асосида ўз ишини қайта қуришга оид тадбирларни амалга оширмоқда. Энг асосийси, ҳакамлик судлари олдига қўйилган вазифаларни муваффақият билан бажариш учун ходимлар савиясини, масъулиятини ошириш, ҳар бир низони қонун асосида, атрофлича қараб чиқиб, ўз муддатида адолатли ҳал этишдан иборатдир.

ИЙМОН ТАҚДИРИ

Ривоятларга қараганда, жуда қадим замонда Иномжон ва Исломжон исмли букри болалар яшаган экан. Улар тенгқурлари қатори мадрасага бирга бориб, дунё илмларини пухта эгаллабдилар. Йиллар ўтиб ёшлари улғайган сари тарбиясиз болалар уларни кўрганда, «Ана букри! Ана букри келаяпти» — деб бир-бирларига кўрсатишадиган бўлишибди. Кундан-кун ана шундай масхаралаш авжига чиқа бошлабди.

Иномжон ҳатто бир куни «букри» деган сўзни ёшлигидан кўнгил қўйиб юрган қизнинг оғзидан ҳам эшитади, ортиқ чидаёлмайди: «Мен бахтсиз эканман, энди қишлоғимдан бошимни олиб чиқиб кетмасам бўлмайди», — деб ҳеч ким билан хайрлашмасдан қишлоғидан узоқда жойлашган сирли ўрмон томон кетади.

Йўл юриб, йўл юрса ҳам мўл юриб, ҳолдан тойган ҳолда кенг яйловга чиқади. Чарчоқ ва очлик уни дарров уйқуга элитади. Шўрлик Иномжон қанча ухлаганини ҳам билмайди, бир вақт қий-чув, тўс-тўполон, карнай-сурнай, доира, ноғораларнинг товушлари уйғотиб юборади. Кўзини очиб қараса ҳаммаёқ ёп-ёруғ, ўйин-кулги. Ўрнидан турай деса заифлигидан мадори етмайди. Барибир туришга ҳаракат қила бошлайди. Шу вақт бир зумда атрофни тўнғизсифат одамлар ўраб: «Кимсан? Бу сирли ўрмонга қаердан келдинг? Юр биз билан!» — деб кетма-кет саволлар беришиб оёғини ерга теккизмай, бақиришиб-чақиришиб, ҳаш-паш дегунча яйловнинг ўртасига олиб бориб қўйишди. Иномжоннинг эсхонаси чиқиб кетаёзди. Бироз фурсат ўтиб қулоқ солса, атрофдагиларнинг ҳаммаси фақат бир сўзни «Бу кун жума! Бу кун жума!» — деб бақираётган экан.

Иномжон бундай ўйлаб кўрса: «Бу кун пайшанба, ҳа, аниқ пайшанба! Ё товба нима учун булар пайшанбани жума деб аташаяпти? Бунда қандай сир бор? Тушунмадим» — деб ҳайрон бўлади. Шу вақт тўдадан гавдали-гавдали бир неча тўнғизсифатлар чиқиб: «Сен ҳам «Бу кун жума» деб бақир» — деб унга буйруқ бердилар. Иномжон уларнинг турқидан қўрқиб: «Уларни айтганини бажармасам уриб ўлдирадиганга ўхшайдилар, бир марта ёлғон гапирсам гапирибманда, ким эшитиб ўтирибди?» — деб хаёлидан ўтказа бошлаган ҳам эдики, бутун вужуди қизиб, ёниб кетаётгандек бўлди. Ич-ичидан қандайдир товуш чиқарди: «Мен Иймонинг бўламан, ҳақиқат турганда ёлғон гапларни гапириб, юзингни қора қилма, жонимни ўртама, ёмон бўлади, номусинг, оринг тўнғизсифатлар оёқлари остида қолади», — деб ёлвора бошлади. Иномжон сесканиб: «Йўқ-йўқ, ёлғон гапирмайман! Йўқ, мен иймонимни сақлашим керак», деб орқасига ўгирилиб, турган жойига қайтмоқчи бўлди. Лекин маймунлар уни қўлидан ушлаб, «Бу кун жума» — деб бақиравер, кейин хурсанд бўласан», деб ҳеч ўз ҳолига қўйишмади. Иномжон: «Майли фақат бир марта такрорлайман», — деб розилик билдирди. Шунда ич-ичидан яна бояги товуш чиқди. «Иномжон, паноҳинг, умидинг, саодатинг бўлай. Доим ёнингда юрагинг, кўзинг, фикринг бўлай. Уларга розилик билдирсанг авлодинг келажагини азобга қўясан. Нотўғри йўлга юрма, ёлғончилик йўлига ўтсанг мендан бутунлай айриласан. Менсиз қийналиб қоласан», — деди.

Иномжон энди унинг гапларини эшитмасликка ҳаракат қиларди. Ички товуш эътиборсиз қолаётганини сезиб яна қаттиқ бақирди: «Ахир мен Ватанинг, шарафинг бўламан-ку, наҳотки мени бир оғиз ёлғон сўзга алмаштирсанг», — деб зорланди, лекин букри Иномжон покиза Иймонининг бу сўзларини эшитгиси келмади: баланд овоз билан «Бу кун жума! Бу кун жума!» — деб бақира бошлади. Учинчи марта: «Бу кун жума!» — деб бақириши билан ҳаммаёқ жим бўлиб қолди. Атрофдагиларнинг бошлари — шимол тарафга ўгирилди. Иномжон ҳам бошини ўша томонга ўгириб қараган эди, кўзи баланд Аркда ўтирган баҳайбат Маймунга тушди. Маймуншоҳ ўрнидан туриб, оғзи очилиб, ҳайратда қолган Иномжоннинг олдига келди. «Ўғлим бу кун пайшанба-ку, нима учун сен, бу кун жума, деб бақирдинг, — деб сўради. Йигит ҳаётда биринчи марта ёлғон гапирганидан афсусланиб қизариб кетди. Нима деб жавоб беришини билмай: «Тўғри, бу кун пайшанба, лекин атрофдагилар бу кун жума, деб айт деганлари учун мен ҳам шундай дедим» — деб унинг кўзига тик қаради. Маймуншоҳнинг эса юзлари қип-қизариб кўзларида мамнунлик сезилди. Қилган ишидан хурсанд бўлган Иномжон: «Уларнинг шоҳлари ёмон эмас экан, кулиб турибди-ку», — деб хаёлидан ўтказди. Шоҳ унинг фикрини ўқиб «Менинг исмим Тожи ибн Лестхрубре, буюк маймунлар салтанатининг саккизинчи шоҳи бўламан. Биз одамларнинг фикрини ўқишни биламиз. Сен ёлғон гапирдим деб сира ҳам хафа бўлма. Ҳамқишлоқларингдан сир сақлаймиз. Шунинг учун бизнинг ишларимизни бажариб турсанг ёмон бўлмайди», — деб букрини силаб қўйган эди, шу онда эгилиб турган танаси тўғриланиб букриси йўқ бўлиб қолди. «Ё тавба. Ана сеҳр!» деган товушлар эшитилди. Тантана, хурсандчилик бошланиб кетди. Шоҳнинг ишораси билан машшоқлар кўй чала бошлади. Сап-сариқ раққоса қизлар рақсга тушиб кетдилар. Бир пастда ўйин-кулги авжга чиқа бошлади. Иномжонга алоҳида икром кўрсатишиб зар чопон кийдиришди. «Энди қишлоғимга қайтмасам бўлмайди» деган эди, дарров саман от ҳадя этишди. От устидаги хуржуннинг бир томони қимматбаҳо кийим-кечаклар, иккинчи томони эса олтин-кумушлар билан тўла эди. «Сиз биз учун энг азиз, энг мўътабар инсонсиз!» — деб отга миндиришди. Тантанали хайрлашиш маросими олдидан шоҳ унга: «Энди сен доим биз билан бирга бўласан, хизматларимизни қиласан», — деб кўнглини кўтариб қўйди.

Иномжон ғойиб бўлгач, Шоҳ Тожи ибн Лестхрубре ғоят хурсанд бўлиб, ёнидаги бош вазирига: «Кўрдингми, биз Лестхрубре авлодлари уларни қандай қилиб қўлга олишнинг осон йўлини биламиз. Эшитдинг-а, «Ватанинг, шарафинг бўламан, умидинг, паноҳинг бўлай» деб Иймони қанча зорланди, ялинди, илтимос қилди, лекин Нафс унинг кўзини кўр, қулоғини кар қилиб қўйган эди. Кичкинагина қорнини тўйғазганимиз ва озгина совға берганимиз учун Ином Иймонни инъом қилиб юборди. Энди сен мафкуравий вазирим Иймоннинг оёқ қўлини боғлаб қайнаб турган ёғлиқ қозонга ташла! Азоблансин! Қийналсин! Биз роҳат қилайлик», деб Арки томон жўнаб кетди.

Энди икки оғиз Исломжон ҳақида.

Исломжон ақлли, одобли ва ниҳоятда очиқ кўнгил йигит бўлиб ўсди. Иномжондан сирли ўрмонга бориб, букрисини йўқотганлигини эшитиб, отасидан маслаҳат сўради. Ноилож ота оқ фотиҳа берди.

Исломжон фотиҳани олиб узоқ сирли ўрмон томон йўл олди. Йўл юрди, йўл юрса ҳам мўл юрди. Кунларнинг бирида у ҳам худди Иномжон ухлаб қолган яйловга етиб келиб уйқуга кетди. Ярим кечада бақириқ-чақириқ, тўс-тўполон, ноғора, карнай-сурнайларнинг овозидан уйғониб кетди. Худди ўша тўнғизсифат маймунлар яна: «Бу кун жума! Бу кун жума!» — деб бақира бошладилар, Ислом ўйлаб кўрса, бу кун жума эмас, пайшанба экан. «Вой, ёлғончилар-е, пайшанбани жума дейишади-я», — деб ҳайрон бўлди.

Улар Исломжонни ҳам совға-салом билан кўндириб «Бу кун жума» деб айтишга рози қилмоқчи бўлишди. Лекин у ўз фикридан қайтмади. Баланд овоз билан: «Бу кун пайшанба! Бу кун пайшанба! Бу кун пайшанба!» — деб бақириб юборди. Бундай бўлишини сира кутмаган тўнғизсифатлар бирдан жим бўлиб қолишди! Сочлари тик бўлиб кўзлари ўтдек ёнарди. Улар даҳшатли кўринишга кирдилар. Ўзлари маймун зотидан бўлсалар ҳам, энди улар ҳақиқий тўнғиз тусига айланган эдилар. Улар ҳар томонга югура бошладилар. Исломни бурда-бурда қилишга тайёр эдилар. Лекин олий қонунлари бўйича ҳаммалари шоҳ Тожи ибн Лестхрубре томонга бурилиб унинг буйруғини кутишга мажбур бўлдилар. Шоҳ Тожи ибн Лестхрубре Аркда узоқ вақтгача қимир этмай ўлтирди. Атрофдагилар «Уни бурдалаб ташланглар», деб буйруқ беради деб кутган эдилар, аммо у бундай қилмади. Тахтдан аста тушиб Исломжоннинг қаршисига келди. Шоҳнинг кўзлари оловдек ёнарди. Бундай даҳшатли кўзлардан Ислом қўрқмади, аксинча тик қараб тураверди. Бу тўқнашувда қоронғуликка ўрганган кўзлар қуёш нурига бардош беролмагандек Инсоннинг Руҳи сирли Лестхрубрелар авлоди руҳидан устун келди. Шоҳ беихтиёр кўзини четга олиб, қандай орқага чекинганини ҳам сезмай қолди. Шоҳ башорат қилиш қурбида эди. У Ислом ҳақида ўйлаб: «Ҳа, у буюк руҳлар зотидан! У бир кунмас-бир кун авлодларининг бошига қайғу алам келтирган Ином ва рафиқаларининг ишларига чек қўяди, азоб-уқубатлардан озод қилади...»

Шоҳ пайдо бўлган фикридан ўзи чўчиб кетди: руҳи чўкди. Ён-атрофини сим-сиёҳ зулмат буткул қоплаб олди. Шоҳ тушкун руҳда қўзғалиб, думалоқ бўлиб турган букрисини силаб қўйди. Ислом бундан чўчимади, фақат гавдасининг янада оғирлашаётганини сезди. Унинг курагида яна бир букр ўсаётган эди:

У узоқ ўрмондан қишлоғи томон йўл олар экан, руҳида маъюс енгиллик сезди. Йўлда учраган кишилар унинг юзидаги чиройдан кўзларини узмай, «Қандай гўзал йигит экан-а!» — деб завқланар, орқасидаги ҳамон катталашаётган букрини кўриб: «Эй, аттанг-а», деб афсусланардилар. Исломжон ўйлаб-ўйлаб: «Бу ҳолда қишлоққа қандай бораман» деб чекка бир овлоқдан ўзига бошпана қурдида, хўжалик ишларини юритиб, тоат-ибодат билан машғул бўла бошлади. Бир лаҳза бўлсин худони унутмади, аксинча раҳм-шафқат, умидворлик истаб, ўзида унга яқинлик ҳиссини уйғотди: кўнгли таскин-тасалло топди. Энди букрилик унга кўп ҳам озор бермас, ўй-хаёлини банд қилмас эди. У ҳамма одамларга яхшилик қила бошлади. Бирини дуо билан, бирини гиёҳлар билан дарддан халос қилди. Тез орада «Дуогўй домла», «Моҳир табиб» пайдо бўлибди, деган овоза атроф қишлоқларга тарқалиб кетди. Узоқ-яқиндан касаллар келиши кўпайди.

Бу хабар қишлоғига ҳам етиб борди.

Имонжоннинг бойлигидан энди уни «Имонбойвачча» деб атайдиган бўлган эдилар. У иймонини сотиб орттирган ақчалари эвазига қишлоқнинг энг гўзал жойидан ер олиб катта сарой қурган эди. Атрофига ўзига ўхшаган иймонсизларни йиғиб, кайф-сафо билан ҳаёт кечира бошлади. Негадир кейинчалик юраги ҳаприқадиган бўлиб қолди. Қишлоқ табиблари бу «васваса касаллиги», деб турли-туман дорилар билан даволай бошлашди. Нима учундир дорилар ҳам наф қилмади: кундан-кун оғирлашиб қолди.

Бир куни Исломжоннинг отаси унинг олдига келиб, «Ётаверган билан касалинг тузалмайдиганга ўхшайди, қўшни қишлоқ чегарасида бир табиб йигит бор деб эшитаман, олдига бориб бир кўрин, нафаси иссиқ эмиш, шояд дардингга даво бўлса», деб маслаҳат берди. Ином отанинг маслаҳатига кўниб ўша табибни қидириб топди.

Ислом беморларни юзида парда билан қабул қилар эди. Шунинг учун Ином уни дарров танимади. Ислом эса сир бой бермай «фол» оча бошлади: «Қилган гуноҳларингни бўйнингга олмагунингча дардингдан фориғ бўлмайсан. Банда ўз гуноҳини тан олгандагина Аллоҳ таоло унга шифо беради, мурод-мақсадига етказади». Ином Исломга узоқ тикилиб, дуохон домланинг икки букрлигини сезиб қолди. Буни сезган Ислом дарров унга сўз қотди: «Яна айтадиган сўзинг борми?». Иномнинг ҳаяжондан овози титраб: «Бир дўстим бор эди, сирли ўрмонга кетиб қайтиб келмади. Агарда у ўлмаган бўлиб, букри битта бўлганда эди, ўша дўстимни сиз дердим», — деди. Ислом унинг чин кўнгилдан сўзлаётганини сезди. Дуо қилиб, дарддан халос қилди ва юзидаги ниқобини олиб, ўзини танитди. Дўстлар яна бирга бўлганликларидан ҳадсиз хурсанд бўлишди, узоқ суҳбатлашиб ўтишди.

— Ином, сен авлодларингга хиёнат қилдинг, — деди чуқур уҳ тортиб Ислом.

— Ислом, қасамим эсимда: Аллоҳга шукур, ҳали кофур бўлганим йўқ. Энди айт-чи, нима учун сен улар айтган сўзларни такрорламадинг?

— Чунки мен инсонман. Авлодларимга хиёнат қилишни истамадим.

— Ислом, ахир билардинг-ку, букрликдан қутулиш йўли фақат шу эди-ку.

— Ином, сен ахир тушун, наҳотки, мен бойлик, шахсий манфаатларни деб маймунлар шоҳи Тожи ибн Лестхрубре олдида иймонимни, номусимни сотаман.

— Ислом, барибир хато қилгансан, тушунсанг-чи, ахир мен сенинг ҳаётингга ачинаман. Умринг камбағалликда ўтиб кетади. Камбағал ва ночорнинг истиқболи йўқ. Менинг режаларим катта. Уларнинг тилларини, дилларини ўрганаман: катта олим бўламан. Билиб қўй, улар жуда кучли. Биз уларнинг қўлларини ўпишимиз керак. Сен ва сенга ўхшаганлар ким? Қуруқ гапдан бошқа ҳеч нарсани билмайсанлар. Гапириб-гапириб ўзларингни хурсанд қилиб юрасанлар, холос.

— Иномжон, биламан бойлигинг кўп, балки ҳоким бўларсан. Илмли ҳам бўлишинг мумкин, лекин инсоннинг дилида шайтони бўлса, олим — золимга, ҳоким—жаллодга айланади...

Ва ниҳоят узоқ тортишувдан сўнг Ислом фикрлари янада тиниқлашаётганини сезди, ўзини жуда енгил ҳис қила бошлади, гўё ўзи учун одамийликнинг гўзал фазилатларини янгитдан кашф этаётгандек бўлди. Юзлари ёришиб кўнглидаги ғам-ғусса, ғашликлар булутдай тарқалиб кетаётганини идрок қилди ва қувонч билан ўрнидан туриб қаддини ростлаганини билмай қолди. У масрур ҳамда чексиз саодат ва қувонч ҳислари оғушида маст эди.

Во ажабо! Унинг гавдаси тик бўлаётган эди. Айниқса қаддини тик тутиб икки қўлини осмонга кўтарганида ўзини қушдай енгил ҳис қилди. Энди букридан асар ҳам қолмаган эди. У ҳаяжонланганидан: «Эй парвардигор! Меҳрибонлигинг учун ўзингга шукр», деб бор овозича бақирарди. Гўё бутун борлиқ тинглаб жавоб бергандек. «Шу-кр-р-р!!!» сўзи акс-садо берди. Билакларида куч пайдо бўлиб алам билан боғига келтириб қўйган, ҳақсизлик рамзи бўлиб қолган, йўғон қийшиқ темирни «Агар ҳақ бўлсанг, Аллоҳ ўзи куч ҳам ато қилади», — деб қўли билан тўғрилаб қўйди. Унинг бутун вужуди лаҳза сайин нурга йўғрилиб бормоқда эди.

Иномжоннинг эса юзидаги ол ранг аста сўна бошлади, гавдали танаси букилиб, куч-мадори кетаётгандек бўлди. «Астағфурилло, нималар бўляпти ўзи», деб гапира олди, холос. Исломга қараб гапирмоқчи эди, томоғига бир нарса тиқилгандек бўлди. Сўнгги нафасда ёшлигида ёд олган сатрлари хотирига келди:

Кечди умр нақди ғафлат бирла нодонликда, ҳайф
Қолғони сарф ўлди андуҳу пушаймонликда, ҳайф...

Айтди-ю...

Собир МУҚИМОВ

● ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ БУХОРО ВИЛОЯТ СОВЕТИ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИ ЭЪТИБОРИГА

АЛДАНГАНЛАР

Бундан уч йил бурун Ғиждувон район совети ижроия комитетидаги мутасадди ўртоқлар шаҳарликларни 17 километр узоқликдаги чўлни ўзлаштиришга даъват этишганди. Ўшанда уларнинг «барча шарт-шароитларни муҳайё этамиз, уй-жой қуришларинг учун давлат ҳисобидан қарз ҳам берамиз» деган гапларига ишонган бир гуруҳ аҳоли чўлқуварликка отланди. Дастлаб ишлар рисоладагидек бошланди. Иморат қуришлари учун қарз ҳам берилди. Бироқ кутилмаганда ишлар чаппасига айланиб кетди. Сафарбарликка бош-қош бўлиб қатор-қатор ваъдалар берган казо-казолар бирданига тўнларини тескари кийиб чўлқуварлардан юзларини терс ўгиришди. Оқибатда баландпарвоз даъватларга учган одамлар нима қилишларини билмай аросатда қолишди. Чўлқуварларнинг айримлари бир амаллаб иморатларини тиклаб олишди. Баъзилари уйининг пойдеворини ҳам битиролмай жўнаб қолишди. Кўпчилик эса ҳамон қурилиш ашёлари тополмай овораю сарсон бўлиб юрибди.

Энди кўнгилли чўлқуварларнинг тўрт томони қибла. Чўлни ташлаб кетай дейишса, уй-жой қуриш учун давлатдан қарз олиб қўйишган. Бу ҳам етмагандай, шаҳарда ҳеч ким қучоқ очиб кутиб олмайди. У ерда ҳар қарич ер ҳисобда. Қолаверса, йиллар давомида уй-жой ололмай ноилож «чўлқуварлик»ни ихтиёр этишган. Хуллас, шаҳарлик чўлқуварларнинг орзулари сароб бўлиб чиқди. Бу ерга умид билан келганлар ўтган-кетганларни ёрдамга чақиришади. Аммо кўмак бераман дегувчи мард ҳозирча топилмаяпти. Уларнинг бақириқ-чақириқлари, фиғону нолалари нари борса Ғиждувон шаҳригача етиб келаяпти, холос. Ўзбекистон ССР халқ депутати Шавкат Нарзиев бу чўлқуварларга ёрдам бераман, деб кўп жойларга югурди. Аммо ҳеч ким уни тингламади. Мени ҳам «чўлқуварлар» ҳузурига худди шу депутат бошлаб борди.

— Ўқувчи болаларимиз жуда қийналиб кетишди, — дейди суҳбатдошимиз Ўрин Баҳронов. — Мактаб турар жойимиздан олти-етти километр узоқликда. Бундай аҳволда янги жамият кишиларини тарбиялаб бўладими?

— Иморат қуриш учун ўн минг сўм қарз олгандим. 1992 йил унинг муддати тугайди. Аммо ишнинг тайини йўқ, — деб ҳасрат қилди Баҳодир Болтаев.

— Сув олиб келишсин олдин, — луқма ташлади суҳбатдошларимиздан бири.

— Сув келгани билан барибир бу ерда гиёҳ унмайди, — унинг сўзини бўлади бошқаси.

— Ҳеч бўлмаганда ичимли сувни айтинглар.

Суҳбатимизга юраклари тўлиб турган кишилар келиб қўшилаверарди.

— Телефон йўқ.

— Тиббий пункт керак.

— Бизни алдашди. Бу ерларда деҳқончилик қилиб бўлмайди.

— Кичик корхона даркор Ҳар қадамда қулоғимизга қуйиладиган «Ҳамма нарса инсон учун, инсоннинг бахт-саодати учун!» деган шиорлар қип-қизил ёлғон экан!

Булар менинг ён дафтаримга тушганлари. Уларнинг ҳамма дардларини шу кичик мақолага сиғдиришнинг иложи йўқ. Аммо алданган «чўлқувар»ларнинг юракларидаги қат-қат ҳасратлари, арзу нолаларини эшитадиган бирор мард бутун бошлиқ Ғиждувонда топилмаётганидан афсусдамиз. Эҳтимол, халқ депутатлари Бухоро вилоят совети ижроия комитетида шундай мард бордир?

М. МАРДИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Комсомол районидаги «Мирзачўл» совхози кейинги йилларда илғор хўжаликлар сафидан мустаҳкам ўрин олди. Хўжалик заршунослари пахта майдонларидан муттасил мўл ҳосил олишга эришмоқдалар. Район советининг депутати Қўчқор Ботиров бошлиқ жамоа деҳқонлари бу йил 53 гектар пахтазорнинг ҳар гектаридан 30 центнердан хирмон кўтариш иштиёқида зарбдорчасига меҳнат қилмоқдалар. Ниҳолларнинг бугунги ривожи, ҳосил нишоналарининг чўғи эзгу ниятнинг рўёбга чиқишидан далолат бермоқда.

СУРАТДА: бригада бошлиғи Қўчқор Ботиров (чапда), сувчи Абдулла Шербеков ва район ижроия комитетининг раиси Маматқул Исаев ҳосил чўғини кўздан кечиришмоқда.

Е. БОТИР олган сурат.

● *Муштарий таклифи*

ҲАРОМ-ҲАРИШГА ҚАРШИ

«Халқ сўзи»да долзарб муаммо хусусида мақолалар берилмоқда. Мен рўзномада ўтмиш тарихимизга оид баҳсларни янада кенгроқ доирада олиб боришларингизни сўрайман. Қаранг, инглиз адибаси Жаҳонгир Амир Темур ҳақида роман ёзса-ю, бизлар ўз бобомизни бир четга суриб қўйиб, унинг номини тилга олишни таъқиқлаб келдик. Боболаримиз хизматларини билишни ҳам истамадик. Аксинча, Оврупо мамлакатларидан хаёсиз, шаҳвоний фильмларни олиб келиб, нотўғри иш қилмоқдамиз. Ёшларни бу йўл билан фақат фоҳишабоз, ўғри, муттаҳам, хаёсиз, имонсиз, виждонсиз қилиб тарбиялаш мумкин, холос. Атрофимиздаги видеобарлар, кинозалларда ҳам ўшандай фильмлар кўрсатаверилади. Туппа-тузук кишилар ҳам ёнида аёллари ва қизлари билан бепарда намойишларни бемалол кўриб ўтираверадилар. Ахир, шу шармандали ҳолатлар бизнинг Шарқ халқлари урф-одатларига тўғри келадими? Балки шунинг учун ҳам баъзи эрсиз аёллар фарзандлик бўлиб олиб, уларни ахлатхоналарга, кўчаларга ташлаб кетмоқдалар?! Бундайларга қаттиқроқ жазо берилмас экан, улар жамиятни булғаб, она заминни наҳс бостириб, хароб аҳволга олиб келаверадилар..

Мана, ҳозирги кунларда 16 — 20 яшар кўп йигитчалар ашаддий ўғрилик, босқинчилик, тажовузкорлик, фоҳишабозлик қилмоқдалар. Автобусларда, кўзингиз олдида хоҳлаган кишининг чўнтакларига тушмоқдалар. Уларни яшаб турган жойлардаги милиция ходимлари, ота-оналари беш қўлдай аниқ биладилар. Ҳозир эса рэкетчи деган бало пайдо бўлди ва у кун сайин болалаб, кўпайиб бормоқда. Шундай воқеаларни авваллари чет элдан келтирилган фильмларда томоша қилар эдилар, мана энди бу касофат ўзимизда бемалол ҳаракат қилмоқда.

Ёш авлод тарбиясига салбий таъсир этувчи ҳар қандай воситаларни ҳаётимиздан супуриб ташлаш керак, деб ҳисоблайман. Бунинг учун, энг аввало, кенг жамоатчилик фаол курашмоғи зарур. Қолаверса, бундай номақбул йўлларни кесиш учун ҳукумат қарори чиқарилса, айни муддао бўларди.

Абдурасул МАВЛОНОВ,
Тошкент районн.

МАКТАБ ДИРЕКТОРИНИНГ 1001 ТАШВИШИ

Мактаб директори лавозими жорий этилганига ҳам 60 йил тўлди. Директор — корхона раҳбари, бошлиғи маъносида. Шундай бўлгач, у мактаб муаммоларини ечишга тўла ҳуқуқли бўлиши керак.

Мактабларга ажратиладиган маблағ район молия бўлими ихтиёри билан халқ таълими бўлимидан тарқатилади. Мактаб директори ёки бошқа раҳбарлар ҳар ойда маош олиб келиш учун 4-5 кунлаб ишдан қолишади.

Мактабга турли хўжалик ишлари учун йилига бюджетдан ажратиладиган маблағнинг 70-80 фоизини марказлашган бухгалтерия қайтариб олади, директор бехабар қолаверади. Марказлаштирилган бу маблағдан мактаб учун керакли ашёлар ўз вақтида берилса кошки. 5-10 марталаб борсангиз, 10 та парта, ё битта шкаф олсангиз-оласиз...

Мактаб ремонти учун бюджетдан ажратиладиган пул айрим йилларда бўяш у ёқда турсин, ҳатто бинони оқлаш харажатига ҳам етмайди. Шуни айтсангиз, оталиқ ташкилотларига мурожаат қилинг, дейишади. Оталиқ ташкилотлари эса, биз ўз-ўзини маблағ билан қоплашга ўтганмиз, райОНОга боринг, дейди. Мактабга кўмир, оҳак, ўтин олиб келиш ёки ўқувчиларни олимпиадаларга, спорт мусобақаларига, экскурсияларга олиб бориш учун транспорт воситаси топишга ҳам директор югургани-югурган.

Мктабларда ўтказилган аттестация натижаси бўйича мактаб кенгашининг қарори райОНО ёки облОНОга боргач, бир сўз билан қайтариб ташланади. Минг тоат-ибодатингиз бир чақа. 30 йиллаб шу касбда чидам ва бардош билан ишлаб келаётган ўқитувчи бу ёқда, қолиб, унинг шогирдига (5—10 йил ишлаган) «Катта ўқитувчи» унвони берилса, адолатсизлик бўлмайдими? Ҳақиқатда арзийдиганлар бор, улар бундан мустасно.

Мактабларимизга халқ таълими вазирлигининг йўриқномалари ўз вақтида етказилмайди. Лекин иш талаб қилганда, ҳали бизга етиб келмаган йўриқнома талаблари сўралади.

Ҳозирги педагогик фаолиятимизда бунақа воқеалар кўп: таълим бераяпмиз — тарбия орқада, дарс ўтаяпмиз — дафтар топилмайди, программа бору унга мувофиқ дарслик нашриётда қўлёзма ҳолида навбат кутиб ётибди. Синф журнали, кундалик дафтар, баҳолар табели етишмайди. Буларнинг барчаси директор учун жумбоқ эмасми?!

Шу йил 4-5 январь кунлари Самарқанд ва Каттақўрғон шаҳарларида вилоятимиз мактаб директорларининг катта йиғини бўлиб ўтди. Унда кадрлар тайёрлаш, ёшларни касб-ҳунарга йўллаш ва ўқиш-ўқитиш ишлари ҳақида жуда керакли гаплар айтилди. Лекин мен шу ерда бир нарсага афсусландим: мажлисга оталиқ ташкилоти раҳбарлари, мактаб қурувчи ташкилот раҳбарлари ҳам таклиф этилсалар-у мактаб қурилишлари ҳақида кўпроқ гап бўлса эди... Ўқувчи сонининг ўсишидан мактаб қурилиши орқада қолиб кетаётгани ҳаммага аён-ку?

Вилоятимизнинг собиқ саркотибиларидан бири ана шундай йиғилишда бир амалдорга қараб деганди: «Неча йилдан буён ишлайсан? Нечта мактаб қурдинг? Айримлар 30 йиллаб ишлайди-ю, ўзи ишлайдиган хонасини ремонт қилдирмайди».

Шу гапдан кейин қурилиш ишлари бир қадар жойидан силжигандай бўлувди.

Ҳозир матбуотда вилоятларда авария ҳолатидаги мактаблар қанчалиги ҳақидаги маълумотлар кенг ёритилмоқда. Шундай қилинса, худди биров раҳми келиб, янгисини қуриб берадигандай. Лекин қурилаётган, ишга тушаётган мактаблар сифати қандай, неча йилда қурилди, ким қурди — бу ҳақда гап кам. Қаерда мактаб қурилиши бошланса, қурилиш ташкилотлари худди мактаб директорининг томорқасида ишлагандай миннат қиладилар, уларни югуртиравериб, чарчатадилар, ўн йиллаб пайсалга соладилар. Ургут районидаги 65-мактаб 11 йилда, 57-мактаб 13 йилда, 62-мактаб 18 йилда битказилди. «Душманингни урма, сўкма, иморат қил, деб маслаҳат бер», — деган экан донолар. Директор бечора ўнлаб идорага бош уради, жонидан тўйиб, баъзан ишни ҳам ташлаб кетади. Масалан, 6-мактаб директори уч бор алмашди, 65-мактаб директори мактаб битгунча 2 марта бўшаб, қайтадан тикланди. 18 та қўшимча синф хонаси қуриш учун 1985 йилдан киришдим, смета лойиҳаси учун Маориф вазирлиги лойиҳалаштириш идорасига 36 марта бордим. Тошкентга бориш — ўз маошим ҳисобидан, бола-чақа ризқи ҳисобига. Ақалли бир мартасига райОНО ҳам, қишлоқ шўроси ҳам йўлкира пули берган эмас. Майлига, ишқилиб 18 та синф хонасининг калитини 1987 йил 1 июль куни қўлимга олдим, мириқиб бир сменада ишлаяпмиз. Лекин спортзал, тир, устахона, 116 ўринли ошхона, кўмирхонада 5 уста 5 кунда бажарадиган иш чала қолган. Боғизоғондаги 489—МПМК ташкилоти шу ишни 3 йилдан буён пайсалга солиб келмоқда. Югуришдан чарчадим.

...Бир қурилиш ташкилоти идорасига (Тошкентга) ҳужжат тасдиқлатишга борган эдим. «Столнинг устига қўйиб, чиқиб туринг», — деди бошлиқ. Мен чиққандан кейин, у киши ҳам кабинетдан чиқди-ю, машинасига ўтириб кетди. Мен кечгача кутдим, котибасидан у кишининг 3 кунга командировкага кетганлигини эшитганимдан сўнг поездга чиқдим. Икки ҳафтадан сўнг борсам, ўша ҳужжатлар столда мен қандай қўйган бўлсам, шу ҳолда ётибди. Икки ҳафта давомида битта имзо чекишга вақти бўлмапти. У киши менинг Самарқанднинг Тожикистон билан чегарадош чекка қишлоғидан атайлаб Тошкентга шу бир имзо учун келганимни биларди.

Худди шундай бир раҳбар қабулхонасида 6 кун кутдим 6-куни ишдан чиқаётиб: «Фалончи хонага боринг», — деди. Шу бир оғиз гап учун 6 кун кутдириш зарурмиди? Ҳолбуки, менинг ким ва нима масалада келганимни котибаси ҳар куни ёзиб олиб киритарди.

Мактаб директорида муҳр, штамп бор, аммо бирор ўқитувчи ёки хизматчини ишга олиш ёки бўшатиш у ёқда турсин, ҳатто касал бўлиб қолган ўқитувчининг дарсини бошқа ўқитувчига вақтинча ўқитиш учун директор чиқарган буйруғини ҳам райОНО мудири тасдиқламаса, бухгалтерия қабул қилмайди, пул тўланмайди.

Мен бу ерда сизларни зериктирган бўлсам узр, қишлоқ мактаби директорининг 1001 ташвишларидан айримларинигина санаб ўтдим. Қишлоқ мактаби директорининг обрўсини ошириш, «юкини енгиллаштириш», кўпроқ мактабда ўтириб ишлаб дарсларни таҳлил қилиши ва ўз фанидан намунали дарс ўтиши, умуман мактаб ўқув-тарбия жараёнини илмий бошқариши учун имконият яратиш лозим. Бунинг учун кўп нарса, маблағ талаб қилинмайди. Фақат директорга таълим-тарбияни бошқариш бўйича белгиланган (1987 йил 30 ноябрь) ҲУҚУҚни, молиявий мустақилликни бериш керак.

З. БЕГМАТОВ,
Ургут районидаги 16-мактаб директори.

ДЎСТЛИК МАСОФА БИЛМАС

Арман аёлиман. Ёшим 44 да. Узоқ йиллар бел, оёқ ва юрак хасталиги билан оғриб, юришга ҳам ярамай қолдим. Мен учрамаган профессору врачлар, табибу даволовчилар қолмади.

Бир куни қўқонлик экстрасенс Муроджоннинг дарагини эшитдим. Бироқ одамлар «Бормагин, ҳозир ўзбеклар бошқа миллатларни юртдан ҳайдашмоқда, борсанг ўлдиришади», — дейишди. Дард қўймади, охири турмуш ўртоғим Вадик билан Қўқонга бордик. Табиб «Пахта» кўчасидаги 6-уйда яшаркан, остонасида одам кўп эди. Шу куни биз билан бирга кирган бекободлик қозоқ Балташхон ва Куйбишев шаҳридан келган Нина исмли рус аёлнинг учинчи бор ташриф буюриши экан. Нафи тегди, дейишди улар. Қувониб кетдим. Демак, ишонса бўлади.

Муроджонларникида уч кун меҳмон бўлдик. Шу орада оғриқлар йўқолиб, бемалол юрадиган бўлиб қолдим. 5—6 йил мобайнида биринчи бор уларнинг ошхонасига кириб, ўз қўлим билан арман миллий таомини тайёрлаб бердим. Қувончим чексиз эди. Тезроқ Арманистонга учгим келар эди, чунки мен халқимга ўзбеклар тўғрисидаги миш-мишлар ёлғон эканлигини айтгим келарди.

Мана, юртимдаман. Дилимда халоскорим ўргатган илоҳий сўзлар: «Лоиллоҳо иллоло Муҳаммаду расулоллоҳ». Ижозат бўрсангиз, «Халқ сўзи» рўзномаси орқали Муроджон Тошматов ва унинг оиласига чексиз миннатдорчилигимни билдирсам.

Нелли СААКЯН.
Ереван шаҳри.

Шимолий флотда Ўзбекистон ССР кунлари

КЕМА УЗРА БАЙРОҚ

Қизил Байроқли Шимолий флот кемаларида Ўзбекистон ССР байроғи тўрт кун мобайнида ҳилпираб турди. Заполярьеда Ўзбекистон кунлари ўтказилди, уни республика Олий Кенгаши флот қўмондонлиги билан биргаликда ташкил этди. Миқёслари жиҳатидан мислсиз бу тадбир бундай учрашувларни ўтказиб туриш ғоят зарурлигини кўрсатди. Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши давлат ва жамоат хавфсизлиги, мудофаа ва ҳарбий хизматчиларни ижтимоий ҳимоя қилиш комитетининг раиси В. Ниёзматовнинг республика делегациясининг Шимолий флотга сафари сифат жиҳатдан янги муносабатларга пойдевор қўйишдир, деган гаплари ҳақ бўлиб чиқди. Эҳтирослар авжига чиққан, мустақилликни намойиш қилиш давом этаётган бир пайтда саксон миллат вакиллари ҳарбий кемаларда хизматни ўтамоқдалар. Улар ватанимизнинг шимолий чегараларини муносиб ҳимоя қилмоқдалар. Уларда миллий, диний, маънавий зиддиятлар йўқ. Улар муштарак ишни бажаришаяпти, бундай ишни бажармай туриб, бирорта давлат мавжуд бўлмайди. Улар ватанни ҳимоя қилмоқдалар.

КЕМА — ЖОНАЖОН УЙ

Июнь ҳали ёз эмас, июль эса энди ёз эмас. Бу матал Қизил Байроқли Шимолий флот пойтахти Североморск шаҳри учун тўла мос келади. Шаҳар тепаликларда жойлашган, йил бўйи аччиқ совуқ шамол эсиб туради. Пастда, Кола кўрфазида эса кемалар турибди. Катта ва кичик кемалар пирслар олдида саф тортган. «Совет Иттифоқи флотининг адмирали Горшков» авиация элтувчи крейсери каби кемалар ҳам рейдда турибди, Ўзбекистон делегацияси эса худди шу крейсерга жойлашган. Бу улкан кема билан қирғоқ ўртасидаги ҳар қандай алоқа денгиз орқали бўлади. Бу ерда сиреналар товуши билан денгиз қўлтиғини ларзага солувчи чаққон катерлар автобус ва таксилар ўрнини босади. Улар юртдошларимиз дўстлари билан учрашишни хоҳлаганларида Североморскка, бошқа кемаларга олиб боради.

Бу ерда ҳамма нарсада шимол минтақаси сезилиб туради. Ҳаво ҳароратининг 10 даражалиги, қўлтиқдаги сувнинг совуқлиги, осмоннинг қора булутлар билан қопланганлиги ва тўхтовсиз ёмғир ёғаётганлиги, шу ёз ойида тунда ҳам ёмғирнинг тинмаслиги... ҳаммаси шимолнинг нафаси.

Леонид Соболев: «Кема — алоҳида мавжудот. Ҳам жонли, ҳам меҳрибон, ҳам қаҳрли, ҳам олижаноб. Кема сенинг ҳам уйинг, ҳам қасринг, ҳам дорилфунунинг, ҳам отанг, ҳам онанг, ҳам юзлаб ўртоқларинг, сафдошларингнинг маскани. Флотда ишлаган ҳар бир одам жонажон кемасини ҳеч қачон унутмайди», — деб ёзганида ҳақ эди. Кемаларга яқинлашганимизда фотомухбиримиз Фарҳод Қурбонбоевнинг кўзлари чарақлаб кетди. Тинч океанда хизмат қилган собиқ денгизчи бу улкан ҳарбий кемаларни кўрганда дўстларини кўргандек қувониб кетди. Флот унинг ҳаётидан абадий жой олган. Ҳозир Қизил Байроқли Шимолий флотда хизмат қилаётган тўрт ярим минг ўзбекистонликнинг ҳаётида ҳам у шундай жой олади.

Североморскда бизни кутишаётган, учрашувга тайёргарлик кўришаётган экан. Ўринсиз дабдабабозликдан воз кечилди. Флотда бўлиш режалари фойдали ва тиғиз эди. Барча масалалар дарҳол ҳал этиларди. Бизни «Адмирал Горшков»нинг офицерлар яшайдиган бўлмаларига жойлаштиришди. Крейсерда — турли ҳарбий қисмларда Ўзбекистондан борган 170 дан кўп киши хизмат қилади. Уларнинг баъзилари комендор, бошқалари алоқачи, учинчилари эса турган жойидан самолётларга техникавий хизмат кўрсатади. Хизмат осон эмас. Лекин ҳеч ким қийинчиликлардан нолимайди. Аксинча Фарғона ва Андижондан, Урганч ва Тошкентдан, Бухоро ва Самарқанд атрофидаги қишлоқлардан хизматга чақирилган йигитлар флотда, «Адмирал Горшков» крейсерида хизмат қилаётганликларидан мамнун ва хурсанд бўлаётганликларини айтишди.

Ўзбекистонлик денгизчиларнинг хизматидан мамнунман, дейди «Адмирал Горшков» крейсерининг командири, биринчи ранг капитани Е. Соломенцев. Уларнинг ҳаммаси учун муштарак хусусият бурчни чуқур англаш, ижрочилик ва қаттиқ интизомдир. Улар кемада уч йил хизмат қилиш давомида баркамол йигит бўлиб етишадилар. Флот ва Қутбнинг қийин шароити бунда муҳим ўрин эгаллайди. Бунинг устига матросларнинг кўплари бу ерда яхши техника касбларини ўрганишади. Шимолий флотда Ўзбекистон ССР кунларини ўтказиш тўғрисида гапирганда, мен буни жуда муҳим воқеа деб биламан. Бундай кунларни ўтказишни анъанага айлантириш керак. Бошқа республикаларнинг вакиллари ҳам Ўзбекистон ССР Олий Кенгашидан намуна олсалар яхши бўлур эди. Нима бўлганда ҳам бизда Флот билан Армия бор. Украина ва Молдовадан, Ўзбекистон ва Белоруссиядан келган йигитлар ўзаро ҳеч нарсани талашмайдилар.

Мен ўнлаб йигитларимизга: «Флотда сизларни бошқа миллат вакиллари камситишдими, ҳақорат қилишдими? Яна хизмат қилишга тўғри келса, хизматни фақат ўз республикангиз ҳудудида ўташга рози бўлармидингиз?» — деб савол бердим.

Мана уларнинг жавоблари.

Қорақалпоғистонлик биринчи босқич старшинаси Бахтиёр Муродов. У сувости кемаларига қарши курашувчи «Адмирал Исаченков» катта кемасида хизмат қилмоқда: «Флотга юборишларини мен ўзим сўраганман. Денгизни орзу қилардим. Тез орада заҳирага бўшатиламан. Бу эса қувончли, лекин қандайдир мавҳумликни ҳис этаяпман. У ерда аҳвол қандай? Ахир эҳтирослар тинчимаяпти... Бу ерда эса ҳамма баравар. Камситиш тўғрисида ҳеч қандай гап бўлиши мумкин эмас. Мисол учун бизнинг бўлмамизни олиб кўринг. Бу ерда деярли барча республикалардан келган йигитлар бор. «Бир оила» тушунчаси шунчаки воқелик, кундалик турмушимиздир. Республикада хизмат қилиш тўғрисида гапирганда мен масаланинг бу тарзда қўйилишига қаршиман. Ҳамма нарсани бир четга суриб қўйиб, ўзимизга битта савол берайлик: «Мен ўзим шимолга келиб, бу ердаги гўзал манзараларни кўра олармидим? Кўра олмаган бўлардим».

Баҳодир Ҳамдамов «Калинин» ракета крейсерининг матроси, флотга Фарғона вилоятидаги Киров районидан чақирилган. «Кузда заҳирага бўшатиламан. Флотга келганимда мен ким эдим? Қишлоқдан чиққан бир бола эдим. Уйга эса етук инсон сифатида қайтаман. Мен ўз юртида хизмат қилишга қаршиман. Бу ўз уйидан чиқмай ишлаш билан баробар. Унда нималарни кўрасан, ким билан мулоқотда бўласан. Мен хизматда ўзбек йигитларига яхши муносабатда бўлинмайди, деган гапларни эшитдим. Беҳуда гап. Мана менинг дўстларим — иккитаси украин, рус, молдаван. Биз нимани талашамиз? Хизматдан кейин бир-биримизнинг уйимизга меҳмон бўлиб боришимизга ишонаман».

ФЛОТ — ҲАЁТ МАКТАБИ

Флот — Шимолий базаси, унинг Баренц денгизига чиқадиган дарвозаси. Фашистлар бу базани қўришга кўзлари йўқ эди. Уруш йилларида бу ердан сувости кемалари совуқ шимол сувлари томон сузиб кетар, немис транспорт кемаларини, ҳарбий кемаларни чўктириб юборар эди. «Шчука» ва «Малютка» деб аталган сувости кемалари туташиб кетган фьордларда яширинар, ҳар қандай пайтда топшириқни бажариш учун йўлга чиқишга тайёр турарди. Бу ердан улар мамлакатимизнинг шимолий чегараларини қўриқлаш учун жўнаб кетади. Ўзбекистон делегациясининг аъзолари ана шу кемалардан бирида бўлди. Кўникма ва машқ бўлмаса, ёш йигитнинг ҳам тор туйнукдан ўтиши қийин. Ўзбекистон халқ ёзувчиси Иброҳим Раҳим ёшларга хос чаққонлик билан кема ичига сакраб кирганлигини кўриб ҳайрон қолдик. У бўлмаларни кезар, туйнуклардан чаққон ўтар эди. Уни ҳамма нарса: кемага қандай дизель ўрнатилгани ҳам, у қанча торпедони олиб юришга қодирлиги ҳам, жанговар навбатчиликнинг қанча давом этиши ҳам, матрослар ва мичманларнинг вазифалари нималардан иборат эканлиги ҳам қизиқтирарди.

Бу кемада ўзбекистонлик саккиз йигит хизмат қилади. Улардан бири Самарқанд вилоятидан чақирилган Анвар Жалилов экипажнинг жон-дили ҳисобланади. Ҳазилкаш, қувноқ йигит олис сафарларда йигитларнинг тушкунликка тушишига йўл қўймайди. Сўз ва иш билан уларга мадад беради. Анвар — моторчи, бу кемада энг ҳурматли касб. Чунки пировард натижада экипаж тақдири — кема «пўлат юраги»нинг ишига боғлиқ.

Сувости кемасида хизмат қилиш осон эмас. Узоқ давом этган сафардан кейин шимолнинг соф ҳавосидан тўйиб нафас олиш кўпни кўрган командир учун ҳам, биринчи марта денгиз тубига тушган матрос учун ҳам асосий совғага айланади. Шунга қарамай, сувости кемасида хизмат қилувчиларнинг бирортаси ҳам сувусти кемасига ўтишга рози бўлмайди. Нима учун? Йигитлар жуда оғир ва, очиғини айтайлик, хавфли хизматни енгилроғига алмаштиришни хоҳламасликларининг сабаби нимада?

— Ҳақиқатан ҳам, сув остида хизмат қилувчиларнинг ўз ғурури бор. Бу кўз-кўз қилинадиган абжирлик эмас, — дейди сувости кемасининг командири, учинчи ранг капитанил С. Стрельцов. — Хизматнинг фавқулодда шароитлари экипажда хулқ-атворнинг муайян меъёрини келтириб чиқаради, чиниқтиради. Сув остида ҳамма баравар. Интизом масалалари биринчи ўринга қўйилади. Уставга риоя қилиш нималигини офицерларга, мичманлар ва матросларга тушунтиришга ҳожат йўқ. Уставни бузиш ўнглаб бўлмайдиган оқибатларни келтириб чиқариши мумкин. Бу — бир томондан. Иккинчи томондан эса сув ости кемасида, етарли даражада катта экипажда хизмат қилиш муайян руҳий муҳитни вужудга келтиради. Маълум сабабларга кўра, кимгадир баъзи одамлар ёқмайди. Лекин нафсоният бир четга йиғиштириб қўйилади. Денгиз туби бир-биридан хафалашиб юрадиган жой эмаслигини ҳамма тушунади. Қани энди ер юзида ҳам шундай бўлса... Ўзбекистонлик йигитлар тўғрисида гапирганда эса, менда уларга эътироз йўқ. Оддий йигитлар. Тўғри, кўпинча уларда техникавий билимлар етишмайди. Лекин хизмат йилларида кўп нарсани ўрганиб олишади.

Ўзбек артистлари юртдошлари учун концерт бердилар. Ҳеч муболағасиз айтиш мумкинки, бу сув ости кемасида хизмат қилувчилар учун ҳақиқий байрам бўлди. Ҳайрлашаётганимизда командир, биринчи ранг капитани олти нафар юртдошимизга ўз юртига бориб қайтиши учун отпуска бериш тўғрисидаги буйруқни ўқиди. Делегация аъзоларига эса: «Флотда ҳам жуда тақчил бўлган ҳозирги шароитда бу матросларнинг энг қимматли совғаси», деб бизга матросларнинг «йўл-йўл» майкасини топширди. «Яна келинглар, биз хурсанд бўламиз», деди у.

ДАВЛАТИМИЗ УЧУН АЧИНАМИЗ...

Қизил Байроқли Шимолий флот ўзининг жиҳозланиши жиҳатидан мамлакатдаги энг қудратли флот ҳисобланади. Унда ноёб инженерлик ғояси мужассамлашган, уни мудофаа саноати меҳнат жамоалари амалга оширганлар. Бундай мураккаб ва, табиийки, қиммат турадиган кемаларни ясашга ҳар қандай мамлакат ҳам қодир эмас. Ҳисоб миллиард сўмлаб юритилади. Бу пулларни бошқа мақсадларга сарфлаганларида эди... Афсуски, қудратли флот биз учун жуда зарур. Мамлакатнинг қудратига унинг флотига қараб баҳо берилиши қадимдан одат бўлиб қолган.

Иккита мисол келтираман. Бир неча кун давомида биз яшаб турган «Совет Иттифоқи адмирали Горшков» авиация элтувчи крейсери бир вақтнинг ўзида ўнлаб нишонни яксон қила олади. Североморскликлар Ҳарбий Денгиз Флоти кунига бағишланган парадда нималарга қодир эканликларини кўрсатишди.

— Қутбда хизмат қилиш осон эмас, — дейди Қизил Байроқли Шимолий флот қўмондони адмирал Ф. Громов. Айниқса, дастлабки олти ойда йигитларга жуда қийин бўлади, шу даврда шароитга мослашиш жараёни ўтади. Биз буни жуда яхши биламиз ва ана шу давр осон ўтиши учун мумкин бўлган ҳамма ишни қиламиз. Сўнгги йилларда ҳудудида денгизлар бўлмаган сизларнинг республикаларингиздан флотимиз кемаларида хизмат қилиш учун йигитлар тобора кўпроқ келишмоқда. Ҳамюртларингиз яхши хизмат қилишаяпти. Улар асосан билимдон йигитлар. Бирдан бир камчилик айрим йигитларнинг рус тилини етарли билмаслигидир. Мураккаб ҳарбий техникани тезда ўзлаштира олмасликнинг сабаби ҳам ана шунда. Муболаға қилмоқчи эмасман, лекин Шимолий флотда Ўзбекистон ССР кунларининг ўтказилиши чинакам байрам бўлди. Иккала томон — флот ҳам, республика ҳам бундан ютди. Биз учун аталган концертлар, ажойиб палов, мева-сабзавотлар, афсуски, ҳамиша ҳам бўлавермайди. Ўз навбатида, таркибида халқ депутатлари бўлган республика делегацияси аъзолари ўзбекистонликлар қандай хизмат қилаётганликларини, қандай шароитда яшаётганликларини ўз кўзлари билан кўрдилар. Матросларнинг оналари анжуманини ўтказиш тўғрисидаги таклифга мен ҳам қўшиламан. Йигитларни Шимолий флотга юбораётган шаҳар ва районларнинг вакилларини кутиб олишдан ҳурсанд бўламиз.

Денгизчиларни ҳамиша аскарларга нисбатан яхшироқ тўйдиришган. Бу қуруқликдаги қўшинларни камситиш эмас. Мураккаб шароитда уч йил хизмат қилиш таъсир қилмай қолмайди. Флотда ҳозир ҳам овқатлар чакки эмас. Лекин кийим-кечак каби озиқ-овқат билан таъминлаш ҳам қийин бўлиб қолди. Буни ўзим ҳам қиёслашим мумкин. Саксонинчи йилларнинг бошларида Тинч океан флотида бўлган эдим. Афсуски, фарқ жуда катта. Флот офицеридан бири айтганидек, талаб қилинаётган кийим-кечакларнинг ярмигина Заполярьега етиб келади. Бу ерда тўғри полиздан келтирилган мева ва сабзавотларгина эмас, ҳатто картошкани кўриб ҳам ҳурсанд бўлишади. Ҳа, мамлакат муаммолари флотда кўзгудагидек акс этмоқда. Буларнинг ҳаммаси бу ерда ачиниш билан кутиб олинаяпти. Қонунлар урушини олиб бориш, мустақиллик парадларини ўтказиш мумкин. Лекин Армия ва Флотни чекламаслик керак. Адмирал Феликс Громов меъёрий руҳий муҳитни вужудга келтиришни асосий масала деб ҳисоблашини айтди. Ишонтириб айтишим мумкинки, Шимолий флотда миллатлараро негиздаги можаролар бўлмаган, йўқ ва бундан кейин ҳам бўлмайди. Бу ерда эса 80 миллат вакиллари хизмат қилмоқда.

Бек Шодонов, иккинчи босқич старшинаси, «Отчаяний» эсминецининг оператори: «Бизда капитан-лейтенант Борич Норматов хизмат қилган эди. У самарқандлик. Яқинда сувости кемасига командирнинг катта ёрдамчиси бўлиб ишга ўтди. Ажойиб командир. Офицерлар орасида бошқа юртдошларимни учратмадим. Ўзимга-ўзим бир неча марта сен офицерлар билим юртига ўқишга киришни хоҳлайсанми?», деб савол бердим. Бундай ўқув юртига бормасам керак. Хизмат туфайли эмас, хизматимиз қизиқарли. Шу йилларда ёш лейтенантлар қанчалик қийналганларини кўрдим. Улар хотинларини болалари билан оналарининг олдига олисга юборишади. Ўзлари кемаларда яшашади. Ахир, умрнинг энг яхши йиллари ўтиб кетади-ку...»

Маъмуржон Оллоберганов, биринчи босқич старшинаси, «Гремяшчий» эсминеци комендори: «Бек тўғри айтаяпти. Мен гарнизондаги зерикарли ҳаётни ҳам айтган бўлардим. Североморскка танилмаган артистларнинг келиши ҳам катта воқеа. Бу ерда яшовчилар учун телевизор бирдан-бир овунчоқ. Ахир, бу ерни Шимол, Қутб деб қўйишган. Флотга ёрдам бериш керак».

...Североморскдан биз Қизил Байроқли Шимолий флот Ҳарбий-Ҳаво кучлари транспорт самолётида учиб кетдик. Кола қўлтиғи, жўнаб кетаётиб шу кунларда биз учун жонажон бўлиб қолган «Совет Иттифоқи флотининг адмирали Горшков» крейсерига сўнгги марта назар ташладик. Крейсернинг саф тортиб турган офицерлари ҳамон кўз олдимизда эди. Улар бизни эҳтиром билан кузатиб қўйишди. Ўзбекистон халқ шоири, СССР халқ депутати Абдулла Орипов катерда туриб, кемага узоқ тикилди. Сўнг бундай деди: «Бу ерга келиб жуда яхши иш қилдик. Мен ўзим жуда кўп саволларимга жавоб топдим. Флотда хизмат қилиш қийин, лекин бу йигитларимиз учун зарур».

Л. ЛЕВИН,
ЎзТАГ мухбири.

СУРАТЛАРДА: учрашув лаҳзалари акс эттирилган.

Ф. ҚУРОНБОЕВ олган суратлар. (ЎзТАГ).

НАВОИЙ ВА ЖОМИЙ ВОРИСЛАРИ

Суҳбатдошимиз — Ғафур Ғулом номидаги нашриёт бош муҳаррири, ёзувчи Хайриддин Султонов. Биз ўзбек ва тожик адабий ҳамкорлигини мустаҳкамлаш сари қўйилган дадил қадамлар ҳақида гаплашаяпмиз.

— Ўзбек ва тожик адабиёти сарчашмалари бошида Жомий ва Навоий турган эдилар. Шу маънода Навоийнинг муборак тўйи арафасида устози Абдураҳмон Жомийнинг ижодига ҳам нoширлар мурожаат қилишдими?

— Ўзбек ва тожик адабиёти ўртасидаги ижодий ҳамкорлик бой тарих ва шонли анъаналарга эга. Бир осмон остида нафас олиб ўсаётган икки қардош халқ адибларининг мурод-мақсадлари ҳам ягона — инсонпарварлик, адолат, биродарлик ва ҳамжиҳатликни улуғлаш, шу эзгу ғоялар рўёби учун курашдан иборатдир. Ўзбек китобхонлари қадимий ва гўзал тожик адабиёти намуналарини алоҳида меҳр, ихлос билан мутолаа қиладилар. Яқиндагина ҳазрат Абдураҳмон Жомийнинг табаррук тўйлари бўлиб ўтганида, китобхонларимизга бу улуғ зоти шарифнинг бир қанча асарларини тортиқ қилдик. «Жомий ва Навоий» тўплами рангли расмлар билан чоп этилди. Шунингдек, ҳазрат Жомийнинг ижод дурдоналаридан сайлаб олинган «Мақсуди дил» шеърий тўплами босиб чиқарилди. Шоир ва таржимон Олимжон Бўриев Абдураҳмон Жомий ижодининг тарғиботчиларидан бири. Ўтган йили нашриётимиз унинг таржимасида буюк мутафаккирнинг «Лайли ва Мажнун», «Саломон ва Абсол» достонларини ўттиз беш минг нусхада нашр этди. Бу нашрлар, шубҳасиз, Жомий юбилейига муносиб туҳфа бўлди.

— Замонавий тожик адибларининг асарларини ўзбек китобхонига танитиш борасида икки оғиз гапирсангиз?

— Замонавий тожик адабиёти ҳам диққат эътиборимиздан четда қолаётгани йўқ. Ўрта Осиё ва Қозоғистон республикалари ноширлари ўртасида тузилган шартномага кўра энг яхши асарлар миллий тилларга таржима этилиб, нашр қилинмоқда. Жумладан, кейинги йилларда тожик адибларидан Жалол Икромийнинг «Қора қузғунлар», Фотеҳ Ниёзийнинг «Ўрмон эгасиз бўлмас» романлари, қардошларимизнинг энг яхши ҳикояларидан ташкил топган «Тоза булоқлар» тўплами ўқувчиларга тақдим этилди.

Нашриёт бу йўналишдаги ишларни давом эттиришни мўлжалламоқда. Тожик ёзувчиларининг сара ҳикояларидан тузилган «Мунавварнинг сози» тўплами ишлаб чиқариш жараёнида. Унга кирган асарларни Тожикистонда яшаб ижод қилаётган ўзбек адиби Зайниддин Дўстматов меҳр билан ағдарган. Келажакда Фазлиддин Муҳаммадиев, Сотим Улуғзода, Саттор Турсун, Абдулҳамид Самадов каби ижодкорларнинг китоблари билан халқимизни таништириш ниятидамиз.

— Тожикистонда яшайдиган қайси ўзбек ижодкорлари билан адабий ҳамкорлик алоқалари ўрнатилган?

— Маълумки, Тожикистонда яшаб ижод қилаётган ўзбек адиблари кўпчиликни ташкил этади. Нашриётимиз бу ижодкорларга ҳам имкон доирасида эътибор бериб келмоқда. Сўнгги икки-уч йил ичида Зайниддин Дўсматов, Ўлмас Жамол, Мафтун Жўра, Авлиёхон Эшон каби шоир-ёзувчиларнинг китоблари чоп қилинди, Неъмат Иброҳимов, Шодмон Жўраев сингари шоирларнинг қўлёзмалари яқинда босмадан чиқади. Нашриётлар ўртасида амалий ишлар йўлга қўйилди. Ўтган йили нашриётимиз Самарқанддаги тожикзабон қалам аҳлларининг ижодидан тузилган катта бир тўпламни Душанбедаги «Адиб» нашриёти билан ҳамкорликда «Гулдастаи Самарқанд» номи билан нашр этди. Бундан сал аввалроқ Ёқуб Хаимов ва Малик Раҳмоннинг «Дарбадар» романини тожик тилида босмадан чиқарган эди.

— Ўтган йил феврал ойида нашриётингизнинг Самарқанд бўлими ташкил этилди. Менимча, бу Зарафшон воҳаси қалам аҳли учун кенг имкониятлар эшигини очиб берди...

— Нашриётимиз Ўзбекистондаги тожик китобхонларининг маънавий эҳтиёжларини қондириш борасида ҳам муайян ишларни амалга оширмоқда. Бу муҳим вазифни ҳозирги кунда Самарқандда очилган бўлимимиз давом эттираётир. Қисқа вақт ичида бўлим бир қатор тадбирларга қўл урди. 1990 йилда бухоролик шоир Азизийнинг ўзбек ва тожик тилидаги «Лайливашим» деган шеърлар тўплами нашр қилинди. Бўлимнинг бу йилги нашр режасига кўра Акбар Пирузийнинг «Тўфони дил», Салим Кенжанинг «Сайқали дил», Ориф Гулханийнинг «Ширу шакар», Ҳамроқул Давроннинг «Рубоийлар» китобларини тожик тилида босмадан чиқариш мўлжалланмоқда. Шунингдек, бу йил Рудакий, Жомий, М. Турсунзода, С. Айнийга бағишланган буклетлар нашр этилади. Келаси йили эса бўлим бухоролик ёзувчи Аминжон Шукуровнинг 10 босма тобоқдан иборат қисса ва ҳикояларини китобхонларга тортиқ қилишни режалаштирган. Марҳум шоир ва адиб Жонибек Қувноқ ўзбек ва тожик адабий алоқалари ривожига катта, унутилмас ҳисса қўшган ижодкор эди. Улуғ Алишер Навоийнинг «Лайли ва Мажнун» достонини таржима қилган. Бўлим томонидан бу асарни ҳам янаги йилда чоп этиш режалаштирилди.

Албатта, бу китоблар келгусида қилинадиган ишларимизнинг кичик бир дебочаси, холос.

— Жомий ва Навоий ворислари асарларини нашр этиб, адабий дўстлик алоқаларини мустаҳкамлашдек хайрли ишда сиз — ноширларга омад тилаймиз.

Суҳбатни
Бахтиёр ОМОН
олиб борди.

БУГУН: «Народное СЛОВО» САҲИФАЛАРИДА

Иттифоқ шартномаси имзолашга тайёрлиги муносабати билан СССР Президенти М. С. Горбачевнинг телевидение орқали сўзлаган нутқи биринчи саҳифадан ўрин олган.

«Биз ва иқтисод» рукни остида журналист Л. Левитаснинг ишсизлик муаммолари ҳақидаги мақоласининг учинчи қисмини, Қорақалпоғистон Ички ишлар вазирлигининг ОБХСС бошлиғи Л. Ким билан суҳбатни иккинчи саҳифадан ўқишингиз мумкин.

Учинчи саҳифа тўлалигича республикамиз пойтахти ҳаётига, меҳнат коллективлари, маиший хизмат, турар жой шароитлари қандайлигига бағишланган.

А. Ковалевнинг «Босилмаган хатлар изидан» ёзган «Мерос ҳақидаги иш» сарлавҳали мақоласи, шеърларга ёзилган шарҳ ва 1992 йил обунаси ҳақидаги материаллар билан тўртинчи саҳифада танишишингиз мумкин.

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи Номоз САЪДУЛЛАЕВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАҚАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МУАССИС: Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши
МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй
Телефонлар: 32-09-67, 33-07-48.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди: 23.00. Индекс: 64608. Буюртма № 5837.